

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

OPATI TEPELSKÉHO KLÁŠTERA V 19. A 20. STOLETÍ
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jana Ondreičková, DiS.

Historie se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: doc. PhDr. Petr Hlaváček, Ph.D.

Plzeň 2020

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 27. června 2020

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Na tomto místě bych velice ráda chtěla poděkovat vedoucímu práce, panu docentu Petru Hlaváčkovi za jeho trpělivost, vlídnost a odborné vedení. Dále panu Augustinu Jánůvi Kováčikovi OPraem., který mi věnoval svůj čas, aby mi přiblížil a vylíčil život opatů kláštera Teplá a paní doktorce Janě Oppeltové za pomoc při překladu a interpretaci monografie. Poděkování si zaslouží i má rodina za porozumění a nesmírnou podporu.

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta pedagogická

Akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Jana ONDREIČKOVÁ, DiS.**
Osobní číslo: **P17B0027K**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Historie se zaměřením na vzdělávání**
Téma práce: **Opati tepelského kláštera v 19. a 20. století**
Zadávací katedra: **Katedra historie**

Zásady pro vypracování

V bakalářské práci se autorka bude věnovat klášteru premonstrátů v Teplé, konkrétně se zaměří na stěžejní osobnosti jeho nejnovějších dějin, tj. na jednotlivé opaty z 19. a 20. století, jejichž životní příběhy a aktivity byly ovlivněny mnoha fenomény té doby – od osvícenství a romantismu přes industrializaci a nacionalismus až po nacionální socialismus či komunismus. Představeny budou dějiny kláštera se zvláštním důrazem právě na období mezi roky 1800 až 2000. Vycházet bude z literárních zdrojů, dále z dostupných orálních pramenů.

Rozsah bakalářské práce: **30 stran**
Rozsah grafických prací: **Fotografie, plánky**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

- BUBEN, Milan: Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích I-II. Praha 2002/2003.
- HLINOMAZ, Milan: Klášter premonstrátů Teplá. Přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska, Karlovy Vary 2003.
- CHALOUPKOVÁ, Jana: Minulost tepelského kláštera v dokumentech (katalog výstavy), Teplá 1994.
- JANOUŠEK, Hroznata František: Klášter Teplá, minulost, současnost, Třebíč 1993.
- TYL, Heřman Josef: Psancem. Vlastní životopis tepelského opata Heřmana Josefa Tyla, Kostelní Vydří 2006.
- VIČEK, Pavel – SOMMER, Petr – FOLTÝN, Dušan (ed.): Encyklopedie českých klášterů, Praha 1997.

Vedoucí bakalářské práce: **Doc. PhDr. Petr Hlaváček, Ph.D.**
Katedra historie

Datum zadání bakalářské práce: **31. května 2019**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. června 2020**

RNDr. Miroslav Randa, Ph.D.
děkan

**Doc. PaedDr. Naděžda Morávková,
Ph.D.**
vedoucí katedry

OBSAH

ÚVOD	2
1 DĚJINY ŘÁDU PREMONSTRÁTŮ.....	4
1.1 CHARAKTERISTIKA ŘÁDU	5
1.2 ŘÁD V DĚJINÁCH ČESKÝCH ZEMÍCH.....	6
2 MĚSTO TEPLÁ	9
2.1 POLITICKÝ VÝZNAM MĚSTA TEPLÁ.....	9
3 BLAHOŠLAVENÝ HROZNATA	12
4 HISTORICKÝ PŘEHLED KLÁŠTERA	15
4.1 HUSITSKÉ VÁLKY.....	15
4.2 KONEC STŘEDOVĚKU.....	16
4.3 V ČASECH RANÉHO NOVOVĚKU	18
4.4 DOBA 19. A 20. STOLETÍ.....	20
5 OPATI TEPELSKÉHO KLÁŠTERA 19. A 20. STOLETÍ.....	22
5.1 RAYMUND IV. HUBL (1791-1801).....	22
5.2 CHRYSOSTOM PFROGNER (1801-1812).....	23
5.3 KAREL KRYŠTOF REITENBERGER (1801-1827).....	23
5.3.1 Reitenbergerovy milované Mariánské Lázně.....	24
5.4 ADOLF KOPPMANN (1828-1835).....	26
5.5 MELCHIOR MAHR (1836-1842)	27
5.6 MARION JOSEF HEINL (1843-1867)	28
5.7 MAXMILIÁN LIEBSCH (1867-1880)	30
5.8 BRUNO BAIERL (1880-1887).....	31
5.9 AMBROSIUS ALFRED CLEMENTSO (1887-1900)	32
5.9.1 Opat Clementso a Mariánské Lázně	34
5.10 GILBERT JOHANN BAPTIST HELMER (1900-1944).....	35
5.11 PETR MÖHLER (1944-1946).....	38
5.12 HEŘMAN JOSEF TYL (1946-1992)	39
5.13 JAN KŘTITEL FRANZE	43
6 VYPRÁVĚNÍ P. AUGUSTINA JÁNA KOVÁČIKA OPRAEM. O TEPELSKÝCH OPATECH VE 20. STOLETÍ.....	44
6.1 P. AUGUSTIN JÁN KOVÁČIK OPRAEM - ADMINISTRÁTOR KLÁŠTERA V LETECH 1998-2011	47
6.1.1 Působení P. Augustina Jána Kováčika OPraem. jako administrátora kláštera v letech 1998-2011	48
ZÁVĚR.....	50
SUMMARY	52
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY.....	53
PŘÍLOHY.....	I

ÚVOD

Podnětem k sepsání této bakalářské práce nazvané „Opati premonstrátského kláštera Teplá v 19. a 20. století.“ pro mne byla skutečnost, že jsem se do Teplé v roce 2014 přistěhovala. Klášter mě tehdy uchvátil svou osmisetletou historií. Při rozhodování o výběru tématu bakalářské práce mě ovlivnila četba dvou knih, první pod názvem Psancem od Heřmana Josefa Tyla a druhá, Opat Karel Reitenberger: zakladatel Mariánských Lázní od Engelberta Brandla. Velice mě tyto knihy zaujaly a byly mi inspirací pro tuto bakalářskou práci.

Tepelská kanonie leží v západních Čechách v dnešním Karlovarském kraji. Klášterní věže hrdě stojí v rozmanité a krásné krajině Slavkovského lesa. V těsné blízkosti leží město Teplá, které bylo postaveno na svahu až k temeni vrchu nad stejnojmennou říčkou. Klášter Teplá je monumentální stavba, ve které se prolíná několik stavebních slohů a sídlí zde druhá největší historická knihovna v České republice. Klášter Teplá se stal v minulosti inspirací hned několika studentských prací.

Cílem této bakalářské práce je přiblížit působení tepelských opatů z 19. a 20. století v chronologické posloupnosti. Jejich životní příběhy a aktivity byly ovlivněny mnoha fenomény té doby – od osvícenství a romantismu přes industrializaci a nacionalismus až po nacionální socialismus či komunismus. V první části této práce je nastíněn vznik premonstrátského řádu v první polovině 12. století ve Francii spolu s jeho zakladateli, dále charakteristikou řádu a působení řádu v dějinách českých zemí. Následující kapitola se věnuje městu Teplá, stručnému historickému a politickému vývoji, jelikož město Teplá neodlučitelně patřilo k tepelskému klášteru po celá staletí. Další kapitola se věnuje blahoslavenému Hroznatovi, zakladateli tepelské kanonie a navazuje na ní stručný chronologický přehled dějin kláštera Teplá, který je členěn do podkapitol, vymezujících zlomové události tohoto kláštera.

Jádrem této práce je kapitola zaměřená na opaty kláštera Teplá, kteří zde působili v 19. a 20. století. Kapitola je členěna v chronologickém sledu, dle letopočtu zvolení jednotlivých opatů. Obsahuje stručný popis jejich životních událostí a činů, které opati vykonali za dobu své funkce v klášteře a jak přispěli k rozvoji tamního regionu.

V bakalářské práci byla využita metoda komparativní, na základě analýzy dostupné literatury. Výběr literatury byl konzultován s vedoucím práce doc. PhDr. Petrem Hlaváčkem, Ph.D., rovněž tak i průběh vzniku této bakalářské práce. Pro nejnovější dějiny

jsem čerpala informace z rozhovorů („oral history“) s panem převorem Augustinem Jánem Kováčikem OPraem., bývalým administrátorem kláštera Teplá v letech 1998 - 2011. V práci je použit překlad a interpretace některých témat za podpory paní Mgr. Jany Oppeltové, Ph.D. Zároveň byla autorkou práce pořízena pro přílohu fotodokumentace nynější podoby areálu kláštera a vybraných objektů z jeho blízkosti, vše v roce 2020.

Cílem této bakalářské práce nebylo sepsání podrobné historie života opatů kláštera Teplá, ani veškerého kulturního, architektonického a duchovní bohatství, zaměřila jsem se však na méně známé dějiny opatů z posledních dvou století, kteří zásadním způsobem ovlivnili rozvoj tepelské kanonie a celého okolního regionu. Dále bylo snahou přiblížit období, které se podepsalo na životě samotných opatů v bohaté historii této tepelské kanonie.

1 DĚJINY ŘÁDU PREMONSTRÁTŮ

Řád premonstrátů byl založen v roce 1120 ve Francii, konkrétně v Prémontré. Založen byl sv. Norbertem, narozeným kolem roku 1080 v oblasti Xanten ve Vestfálsku. Jako mladší syn byl Norbert obětován Pánu dle tehdejšího zvyku a stal se kanovníkem xantenské kapituly.¹

Své mládí prožil v luxusu na královském dvoře. Nečekaně změnil svůj smysl k životu a veškerý svůj majetek rozdál chudým lidem. Jako kněz byl vysvěcen v Kolíně nad Rýnem roku 1115 a na Hromnice nadcházejícího roku měl primici. Bylo mu něco přes třicet let, když se rozhodl, že svůj život zasvětit pastoračním cestám a pokání. Procestoval část Francie a Německa, kde hlásal obrácení, hájil papežství, napomínal řeholníky a kněze a též udílel rady samotnému císaři. Později shromažďoval své žáky u města Coucy, mezi Laon a Soissons na jednom odloučeném místě v severní Francii, v Prémontré. Norbert a jeho druhové složili o vánoční noci v roce 1121 řeholní sliby, tímto počinem vznikl řád Premonstrátů. Krátce na to bylo postaveno opatství na místě, kde byly dříve močály. Roku 1126 Řím schválil tento řád a prvním arcibiskupem se stal Norbert v Magdeburgu v Sasku. Jeho stěžejním posláním až do roku 1134 byla práce na formaci kněží, které vedl k plné oddanosti svému stavu a k úplné duchovní čistotě.² Poté, co byl Norbert jmenován arcibiskupem, musel být zvolen nový opat v Prémontré. Tím prvním zvoleným se stává svatý Hugo z Fosses. Za jeho opatování byly přesně stanoveny novému řádu jeho struktury a charismata.³ V roce 1134 doprovázel Norbert papeže Innocence II. do Říma, při této cestě onemocněl a 6. června téhož roku umírá v Magdeburgu. Pro své konání byl Norbert od všeho lidu hluboce uctíván. V roce 1582 byl svatořečen a roku 1627 byli jeho ostatky dopraveny do opatství na Strahově.⁴

Sv. Norbert dokázal zajistit teologické a duchovní uspořádání kleriků pro potřeby apoštolátu, tím že vymezil pět zásad života svého společenství. První byla úcta eucharistická, druhá, úcta mariánská, třetí, zásada chvála a oslava Boží, čtvrtá, kající život a pátou zásadou,

¹ Strahovský klášter. Premonstrátský řád. *Svatý Norbert*. [online]. Dostupné z URL: <<https://www.strahovskyclaster.cz/svaty-norbert>> [citováno 20-04-25].

² Klášter premonstrátů Teplá [online]. Dostupné z URL: <<http://www.klastertepla.cz/klaster/rad-premonstratu/historie-radu.html?showall=1&start=0>> [citováno 20-04-25].

³ ARDURA, Bernard a DOLISTA, Karel. *Prémontrés en Bohême, Moravie et Slovaquie = Premonstráti v Čechách, na Moravě a na Slovensku = Premonstratenser in Böhmen, Mähren und in der Slowakei = Premonstratensians in Bohemia, Moravia and Slovakia*. 1ère éd. V Praze: Univerzita Karlova, 1993. 61 s. ISBN 80-7066-768-0, s. 7.

⁴ Klášter premonstrátů Teplá [online]. Dostupné z URL: <<http://www.klastertepla.cz/klaster/rad-premonstratu/historie-radu.html?showall=1&start=0>> [citováno 20-04-25].

horlivost pro spásu duší, radostná pokora a umírněnost. Řád byl poutavý jak pro bohaté, tak pro chudé svým evangelním radikalismem.⁵

Řád se těšil takové oblibě, že se rozšířil téměř do celé Evropy. V 18. století pronikala osvěta tohoto řádu do Ameriky a Afriky v podobě konání misíí.⁶ Vyrostlo nespočet klášterů jak pro mužskou větev, tak pro větev ženskou. Prvním premonstrátským klášterem na našem území byl klášter na Strahově v Praze, založený roku 1143. Po něm druhý v pořadí klášter Doksany, sester premonstrátek, byl založen o rok později. Následovaly kláštery v Litomyšli (1145), který založili strahovští premonstráti, poté, co se zabydleli v Praze, v Želivi (1149), Louňovicích (1149-1150), Milevsku (1187), Teplé (1193), Chotěšově (1202). Z moravských klášterů pak Hradisko (1150), Kounice (1183), Louky (1190), Zábřovice (1209), Nová Říše (1211), kde sídlily sestry premonstrátské. Tento klášter byl v roce 1641 předán do rukou premonstrátským kanovníkům.⁷ Avšak některé z těchto klášterů zanikly. Na vině byly husitské války v 15. století, to byla většina klášterů vyhlazena. Další ranou byla v 16. století reformace.

1.1 CHARAKTERISTIKA ŘÁDU

I řád Premonstrátů má své patrony. Jsou jimi Panna Marie, již zmíněný sv. Norbert z Xanten, dále potom všichni řádoví světcí a blahoslavení. Řádovým ideálem se stala duchovní čistota, kterou symbolizuje řádový oděv bílé barvy, odtud pochází i neoficiální název řádu Candidus Ordo, tj. bílý řád.⁸ Norbert při zakládání řádu premonstrátů kladl zřetel především na spolčený život ve společenství, prostředky k životu a službu bližním a Bohu. Heslo jeho druhů, které vystihuje a vyjadřuje Norbertovu horlivost a prozřetelnost je „*Ad omne bonum opus parati – Připraveni ke každému dobrému dílu*“.⁹

Podle apoštolských vzorů v komunitě vedli norbertini odříkaví život. Premonstráti taktéž vykonávali i fyzickou práci, jelikož byla součástí povinností jejich řádu, byla však méně přísná oproti řeholi řádu cisterciáků. Úkol premonstrátů spočívá v pořádání

⁵ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. II. díl, I. svazek, Řeholní kanovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2003, 163 s. ISBN 80-7277-086-1, s. 67.

⁶ JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. Ilustrace Petr CHOTĚBOR. Praha: Fénix, 1991. ISBN 80-85245-11-6, s. 41

⁷ ARDURA, Bernard a DOLISTA, Karel. *Prémontrés en Bohême, Moravie et Slovaquie = Premonstráti v Čechách, na Moravě a na Slovensku = Premonstratenser in Böhmen, Mähren und in der Slowakei = Premonstratensians in Bohemia, Moravia and Slovakia*. 1ère éd. V Praze: Univerzita Karlova, 1993., s. 9.

⁸ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. II. díl, I. svazek, Řeholní kanovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2003, s. 59-61.

⁹ ARDURA, Bernard a DOLISTA, Karel. *Prémontrés en Bohême, Moravie et Slovaquie = Premonstráti v Čechách, na Moravě a na Slovensku = Premonstratenser in Böhmen, Mähren und in der Slowakei = Premonstratensians in Bohemia, Moravia and Slovakia*. 1ère éd. V Praze: Univerzita Karlova, 1993., s. 7.

slavnostních bohoslužeb a chórových modliteb. Posláním řádu je pěstování eucharistické a mariánské úcty, v praktikování kajícího života, v apoštolátu formou duchovní správy na začleněných farách. Také se zaměřují na konání misíí a exercicií.¹⁰ Činnost premonstrátů nebyla omezena jen na pole čistě náboženské. Byla také rozšiřována v rámci činného apoštolátu, na pěstování přírodních věd, matematiky, astronomie, stavitelství, ale i literárních zájmů. Mnoho z nich bylo význačnými spisovateli a národními buditeli. Stavěli gymnázia, školy i filozofická lycea. Bílí kněží pěstovali ve svých kláštorech a oratořích hudbu. Z premonstrátských klášterů vycházeli významní hudební skladatelé, básníci, ale také vědci. Nejlépe můžeme spatřit hloubku kultury a vzdělanost premonstrátů ve velkolepých knihovnách.¹¹

Premonstrátským znakem jsou dvě berly vsazené do modrého pole posetém zlatými liliemi. Oděv řádu je bílý hábit se škapulířem, biretem a cingulem téže barvy. Bílá mozeta s malou kapucí se poté nosí u slavnostní příležitosti. Při chórové službě jsou premonstráti oděni v hermelínové almutii a rochetě, v zimě mají navíc pláštík-cappa. Právě bílé roucho vyjevila Panna Maria sv. Norbetovi jako odznak mravní neporušenosti. Norbert ho pak se svým druhem Hugem z Fosses přijal z rukou laonského biskupa Bartoloměje dne 25. ledna 1120.¹²

1.2 ŘÁD V DĚJINÁCH ČESKÝCH ZEMÍCH

Osobností, která se zasloužila o uvedení premonstrátského řádu do českých zemí byl zejména olomoucký biskup Jindřich Zdík. S řádem se seznámil na II. lateránském koncilu v Římě a posléze i na své pouti do Svaté země. Když se vrátil zpět domů, postaral se, aby řád byl zastoupen jak v českých zemích, tak i v těch moravských. Řád představoval reorganizační snahy, které usilují o vymanění církve z područí světské moci. Jindřichu Zidkovi se podařilo přimět biskupa pražského, Jana (1134-1139), aby nový klášter nedal pozemky, a přesvědčuje o potřebnosti tohoto kroku i knížete Vladislava, ten měl velikou podporu ve své ženě Gertrudě. Panovník provádí fundaci roku 1140. Místo, kde měla stavba kláštera stát se nacházelo na vrchu západně od Pražského hradu.¹³

¹⁰ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. II. díl, I. svazek, Řeholní kanovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2003, s. 59-61.

¹¹ TYL, Heřman Josef. *Klášter Teplá*. Vydání první. V Plzni: Klášter Teplá u Mariánských Lázní, 1947. 86 stran, s. 5.

¹² BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. II. díl, I. svazek, Řeholní kanovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2003, s. 59-61.

¹³ Tamtéž, s. 74-75.

Založení kláštera na Strahově provázely bohaté nadace ze stran panovníka i biskupa. Díky těmto příspěvkům byl vybudován nový klášterní chrám Panny Marie, který plnil i funkci knížecího pohřebního mauzolea (zde byl pochován v roce 1174 Vladislav II.).¹⁴

V krátké době následovaly další fundace, jak v Čechách, tak i na Moravě. Opatství Jasov je opatství, na dnešním Slovensku, založené roku 1193, bylo také velice zkoušeno a titul opatství získává až v roce 1774. Avšak svým působením založilo už ve 13. století několik norbertinských komunit, Ósca v letech 1235-1240, Rátót v roce 1240 a sesterský klášter v Darnó v letech 1245-1280.¹⁵

Čtyřicátá léta 12. století byla ve znamení příchodu premonstrátů spolu s cisterciáky. Ukončila přibližně století a půl dlouhý monopol benediktinského řádu v našem klášterním životě. Řád premonstrátů získal silné postavení za pomoci podpory v nejvyšších kruzích a čekala ho doba nesmírného rozkvětu.¹⁶

Premonstrátský řád měl v českých zemích vždy velkou vážnost. Dokazují to skutečnosti, kdy v počátcích premonstráti nahrazují původní osazení benediktů v kláštorech Hradisko, Litomyšl a Želiv. V době pobělohorské zasedali na českém zemském sněmu opati strahovský, tepelský a želivský. Roku 1791 se dostalo velké cti strahovskému opatu, kdy mu byl přiznán úřad stálého almužníka královského dvora českého. Ještě větší prestiže se řádu dostalo, když ostatky sv. Norberta byly z Magdeburku přeneseny do Prahy a byl prohlášen za spolupatrona země české (1627).¹⁷

Již ve svém počátku řád vynikal v oblasti hospodaření a podnikání, v dobách starších pak také v kolonizační činnosti. V řadách premonstrátů můžeme nalézt vynikající pedagogy a vědce. V 18. a 19. století to byli např. Karel R. Ungar, který se stal jako první ředitelem pražské univerzitní knihovny nebo uznávaný historik umění Jan B. Dlabač.¹⁸

Řád premonstrátů se skládá z opatství, které mají svou autonomii. Opatství, které leží ve východoslovenském Jasově spolu s nově zřízeným konventem roku 1996 v Holíči náleží

¹⁴ JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. Ilustrace Petr CHOTĚBOR. Praha: Fénix, 1991, s. 42.

¹⁵ ARDURA, Bernard a DOLISTA, Karel. *Prémontrés en Bohême, Moravie et Slovaquie = Premonstráti v Čechách, na Moravě a na Slovensku = Premonstratenser in Böhmen, Mähren und in der Slowakei = Premonstratensians in Bohemia, Moravia and Slovakia*. 1ère éd. V Praze: Univerzita Karlova, 1993, s. 9.

¹⁶ ZELENKOVÁ, Pavla. *Premonstrátský klášter a kostel sv. Jiljí v Milevsku*. Vydání první. Praha: Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2018. 297 stran. Opera Facultatis theologiae catholicae Universitatis Carolinae Pragensis. Historia et historia artium, vol. XXIX. ISBN 978-80-7422-583-3, s. 35

¹⁷ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. II. díl, I. svazek, Řeholní kanovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2003, s. 75.

¹⁸ JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. Ilustrace Petr CHOTĚBOR. Praha: Fénix, 1991, s. 41.

těž k české provincii premonstrátů (cirkarii). V roce 1995 bylo u nás 128 premonstrátů v sedmi konventech, z toho sedmnáct noviců, osm terciářů (spolupracovníků), osmnáct bohoslovců a osmdesát pět kněží. K 1. lednu 2000 se premonstrátské řady rozrostly na sto čtyřicet dva řeholních členů, z toho bylo patnáct noviců a šest řeholních bratří-spolupracovníků, dále třicet studentů bohosloví-spolupracovníků a devadesát jedna kněží.¹⁹

Premonstrátský řád má i kongregaci sester premonstrátek. Na našem území působí v současné době jako kongregace, která byla založena v roce 1902 na Svatém Kopečku u Olomouce. Zakladatelem byl strahovský premonstrát Vojtěch Frejka. Rok 1931 byl významný, jelikož zde byl vybudován nový mateřinec a v pozdější době exerciční dům. Sestry premonstrátského řádu dále působily v Praze Střešovicích (Andělka), Dolanech, Prostějově, Humpolci, Roudnici nad Labem a Táboře. To, co spojuje komunity premonstrátek je charakter svého založení spolu s liturgickými modlitbami s apoštolskou a sociální prací v pomoci správě duchovní. Sestry pomáhají však i v ústavech sociálních a ve Slovenské republice dokonce i ve školství.²⁰

Řád premonstrátů zažil temné chvíle vlivem chodu dějin. Jak husitství, osvícenství, josefinismu, tak komunismus se vryly do paměti „bílého řádu“. Za zmínku stojí uvést 14. březen 1772, kdy bylo veškerým kanoniím zakázán kontakt s generálním opatstvím v Prémontré nebo 11. září 1781, kdy byla zrušena exempce řádu. Z toho vyplývalo, že všechny kláštery se musely podrobit biskupům, nato byla zrušena starodávná opatství v Milevsku, Louce, Zábrdovicích a v neposlední řadě v Hradisku. Doba komunismu byla přízvisko pro rušení řádů, nejenom toho premonstrátského. Naštěstí se to nepodařilo a premonstráti se navracejí zpět po listopadu 1989.²¹

¹⁹ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. II. díl, I. svazek, Řeholní kanovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2003, s. 75.

²⁰ JIRÁSKO, Luděk a KLIMEŠ, Josef. *Církevní řady a kongregace v zemích českých*. Praha: Fénix, 1991., s. 146.

²¹ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. II. díl, I. svazek, Řeholní kanovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2003, s. 75.

2 MĚSTO TEPLÁ

Na území okresu Cheb v karlovarském kraji se nachází město Teplá. Je poleženo v nadmořské výšce 690 metrů v Tepelské vrchovině. Se svou rozlohou 113, 24 km² je devátou největší obcí České republiky.²² Většinu roku panují v Teplé drsnější klimatické podmínky, díky vysoké nadmořské výšce. Pokud bychom chtěli za teplem, tak bychom museli jít až k ústí říčky Teplé do Ohře, kdy v tomto místě byla v minulosti oteplována horkými prameny z Karlovarska, i tak získala Teplá svůj název. Význam Tepelska vzrostl až na konci 10. století po zřízení pražského biskupství. Chebsko zůstávalo součástí diecéze řezenské a Svaté říše římské. Tímto došlo k posunutí zemské hranice českého státu a Teplé se dostalo podstatného strategického významu.²³ Pro zajištění bezpečnosti země nebylo možné vypalování, kácení a klučení lesů.

2.1 POLITICKÝ VÝZNAM MĚSTA TEPLÁ

Teplá nejenom že byla styčným a strategickým bodem, ale také zajišťovala vojensky důležitou oblast pohraničí. Byla zde zemská brána s celnicí kudy vedla důležitá cesta z Würzburgu a Chebu.²⁴ Nesmírnou podporu měl pražský kníže ve vojvodovi Hroznatovi. Ten zmařoval plány německé expanze. Hroznata byl synem předního velmože na dvoře krále Vladislava II., Sezimy, který zastával důležitou funkci správce kraje a hraničářského velitele. Když padl jeho otec v bitvě u Loděnic roku 1179, zdědil Hroznata veškerý otcův majetek. Zejména území na Litoměřicku, se stává nejvyšším vojenským, politickým a soudním představitelem krajiny. Hroznata chránil hranice a udržoval veřejný pořádek pomocí ozbrojené družiny zvané „milites“.²⁵ Byl blízkým člověkem panovníka, poskytoval mu své služby, za které dostával četné statky a pozemky, které však sám neobdělává, ale dále postupuje své družině, strážcům, poddaným lidem, který mu za ně odvádějí rentu.²⁶ Dokonce si vysloužil od panovníka za osobní statečnost při hájení státní politiky titul „comes“.²⁷

Na počátku 14. století však klesl strategický význam Teplé. Důvodem bylo trvalé připojení Chebska k českému státu, Teplá již nestála na pomezí Čech. V roce 1385 dostala

²² Město Teplá [online]. Dostupné z URL: <<http://www.tepla.cz/>> [citováno 27. 05. 2020].

²³ CHALOUPKOVÁ, Jana. *Město Teplá slovem a obrazem. [text Jana Chaloupková] ; [foto Jan Borecký]*. Teplá : Městský úřad Teplá, 2002, s. 2.

²⁴ Tamtéž, s. 2.

²⁵ *Minulost tepelského kláštera premonstrátů v dokumentech: katalog výstavy archiválií, pořádané k 800. výročí založení kláštera*. Teplá: Klášter premonstrátů, 1994. 45 s. Hroznatova mísa., s. 7.

²⁶ MRKVIČKA, Antonín a Jiří HRUBEŠ. *Knihovna Teplá-Kláster*. 2. přeprac. vyd. Praha: Státní turistické nakladatelství, 1962, s. 4.

²⁷ CHALOUPKOVÁ, Jana. *Město Teplá slovem a obrazem. [text Jana Chaloupková] ; [foto Jan Borecký]*. Teplá : Městský úřad Teplá, 2002, s. 2.

Teplá od kláštera první známá privilegia, kterými mohli měšťané svobodně odkazovat svůj majetek, užívat pečetě a vést městské knihy.²⁸

Již dvacet let před tím udělil Karel IV. městu právo výročního trhu na sv. Jiljí, za které Teplá zaplatila vysokou sumu, osmdesát kop pražských grošů. V roce 1385 celý konvent premonstrátského konventu v Teplé v popředí s opatem Bohušem udělili jak obyvatelům, tak i vesnici Jankovice právo dědičné. Mělo stejná znění jak pro chlapce, tak i pro dívku, stejně tak i právo volného odkazu týkajícího se movitého a nemovitého majetku, kterékoliv osobě v zemi, ale i mimo zemi. Byla zde však podmínka, že se dědic musí přihlásit do roka o dědictví, pokud by tak neučinil, majetek by připadl klášteru.²⁹ Teplá se řídila pražským staroměstským právem, v rozporných záležitostech se odvolávala do Plzně. Město bylo i samo odvolacím místem pro Hroznětín. Za podmínky, že Teplá zůstane věrna králi i klášteru získala od krále Jiřího Právo k opevnění. Otázka zbudování hradeb a věží však přinesla veliké rozepře mezi městečkem a klášterem. Ideální opevnění však Teplá neměla. V roce 1509 ji byly pouze dovoleny plaňky a příkopy. Roku 1503 dostala od krále Vladislava Teplá druhý výroční trh a právo pečatni voskem červené barvy. Rok 1525 byl symbolem vzpoury. Tepelští měšťané se účastnili vzpoury proti své vrchnosti spolu s poddanými na panství a uskutečnili útok na klášter jako ohlas luteránství a německé selské války. Oproti této události však při velkém povstání nevolníků roku 1680 zůstali měšťané z Teplé věrni své klášterní vrchnosti. V dobách třicetileté války, především v roce 1643 Teplá trpěla drancováním a pleněním Švédy.³⁰ Teplá se stala v roce 1742 terčem Francouzů, ti ji vydrancovali ve dnech 10. července a 8. srpna. V říjnu téhož roku byl v Teplé ubytován František Štěpán Lotrinský spolu se svým generálním štábem.³¹

Teplá byla řazena od 18. století běžně mezi města. Roku 1850 se stává sídlem okresu. V době průmyslové revoluce však zůstává stranou dopravy i surovin. V roce 1900 žili v Teplé necelé tři tisíce německých obyvatel v 357 domech a bylo zde pouze pět mlýnů a pivovar.³² Město zemědělství, to byla Teplá a zůstává i dnes, jelikož zde působí několik

²⁸ PELANT, Jan. *Města a městečka Západočeského kraje: stručné dějiny, současnost a výběrová bibliografie 129 míst*. 1. vyd. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1984. 312 s., s. 281.

²⁹ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VII*. díl. Nakladatelství Libri, Praha 2008. ISBN 978-80-7277-041-0, s. 476.

³⁰ PELANT, Jan. *Města a městečka Západočeského kraje: stručné dějiny, současnost a výběrová bibliografie 129 míst*. 1. vyd. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1984, s. 281.

³¹ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. II. díl, I. svazek, Řeholní kanovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2003, s. 124.

³² PELANT, Jan. *Města a městečka západočeského kraje*, s. 281.

zemědělských společností, jakou jsou např. PROBITAS spol. s r. o. a FARMA TEPLÁ spol. s r. o.

Druhá polovina devatenáctého století byla pro město ve znamení stagnace, navzdory tomu rostl počet obyvatel. Roku 1898 se město Teplá konečně dočkalo díky klášteru železničního spojení s Mariánskými Lázněmi a Karlovými Vary. V roce 1946 probíhal od března do září odsun Němců z Tepelska, které se tímto aktem v zásadě vylidnilo. Novými obyvateli, kteří se do Teplé stěhovali byli volynští Češi, reemigranti z Polska, Maďarska, Bulharska a Rumunska. Totalitní režim v roce 1950 násilně ukončil staleté trvání tepelského kláštera, naštěstí dočasně. Prostory kláštera sloužily jako kasárna pro vojáky. Přítomností vojenské posádky se život v Teplé proměnil, jelikož rodiny důstojníků částečně bydleli ve městě. Roku 1952 je vybudován západně od kláštera a jižně za městem závod na zpracování lnu. Roku 1992 je Teplá prohlášena za městskou památkovou zónu.³³

³³ KUČA Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* VII. díl. Nakladatelství Libri, Praha 2008, s. 483-484.

3 BLAHOŠLAVENÝ HROZNATA

Hroznata z Ovence (dnes městská čtvrť Bubeneč v Praze). Byl to světec, díky jehož úsilí vznikly dva kláštery. První v západních Čechách, v městě Teplá, spadajícího do Karlovarského kraje a druhým byl klášter Chotěšov, který leží taktéž v západních Čechách, ale v Plzeňském kraji. Klášter Chotěšov byl u nás první svého druhu, jelikož to byl první ženský klášter, první klášter premonstrátek.

Kolem roku 1160 se narodil Hroznata v rodině předního českého velmože na královském dvoře Vladislava I., Sezimy, který zastával funkci knížecího správce pro západní Čechy a byl velitelem českých hraničářů. Hroznata dle B. Balbína pocházel z župních knížat z Mělnicka, kteří sídlili na hradě Pšov, podle něhož se obyvatelé nazývali Pšované, což je samozřejmě jen barokní fabulace. Z této krve byla i česká kněžna sv. Ludmila, a tak i rod Hroznatův patřil k rodu Přemyslovskému. Hroznatův rodový znak má tři páry jeleních parohů. Tento znak se hrdě používá i v tepelském klášteře, který ho po Hroznatovi zdědil.³⁴

Hroznata byl ženat, bohužel jméno jeho choti či její původ nebyly dochovány. Měl syna, který záhy zemřel a po něm umírá i nešťastná rodička. Tato událost připoutala Hroznata ještě blíže k Bohu.³⁵

Řád premonstrátů byl všeobecně známý (z tohoto důvodu si ho blahoslavený Hroznata zvolil pro svůj klášter) dobrou organizací apoštolátu, vzdělanosti ve školství, a to na všech stupních, šířením kultury, úspěšným a progresivním vedením hospodářství a zejména duchovním životem, bohoslužby a modlitby. Nejvýznamnějším regionálním přínosem v srdci Evropy byl komponent duchovní, hospodářské a kulturní činnosti – kolonizace.³⁶

Hroznata byl především českým šlechticem, máme doloženo, že byl přítelem pražského biskupa Jindřicha Břetislava i krále Přemysla Otakara I. Když Hroznatovi umřela manželka i syn, rozhodl se změnit svůj dosavadní život. Jako skutečný a poctivý rytíř své doby se rozhodl, že se vydá na křížovou cestu do Svaté země, aby sloužil Bohu, ale u moře blízko Říma se leknul strastiplné cesty. S pokorou požádal papeže Celestina III. o osvobození od tohoto závazku. Papež Hroznatovi vyhověl, ale pouze za podmínky, že nechá

³⁴ *Minulost tepelského kláštera premonstrátů v dokumentech: katalog výstavy archiválií, pořádané k 800. výročí založení kláštera.* Teplá: Klášter premonstrátů, 1994. 45 s. Hroznatova mísa., s. 7.

³⁵ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. II. díl, I. svazek, Řeholní kanovníci.* 1. vyd. Praha: Libri, 2003, s. 120.

³⁶ 800 let kláštera v Teplé u Mariánských Lázní. Program. Informace / Sest. Ludolf Josef Kazda. Teplá u Mariánských Lázní : Premonstrátský klášter, 1993. -- nestr.

zbudovat klášter na svých pozemcích. Z března roku 1197 pochází Hroznatův testament, jenž byl sepsán ještě před odjezdem na křížovou výpravu, kde se zmiňuje i o založeném klášteře. Je velice pravděpodobné, že se tato změna týkala už předešlého křížového tažení ze začátku 90. let. V létě 1197 v rámci své druhé křížové výpravy vymohl Hroznata u římského papeže Celestina III. pro své založení významná privilegia: papežskou ochranu, právo pontifikálií pro opaty a odpustky pro poutníky do tepelského kláštera. Poté, co se Hroznata vrátil zpět domů, nechal někdy po roce 1200 založit ženský klášter v Chotěšově. Zajímavostí je, že do chotěšovského kláštera vstoupily i Hroznatovy sestry Judita a Vojslava. Vojslava, než ovdověla, se provdala do polského Krakova za tamního správce hradu. Po smrti svého muže se vrátila zpět k bratrovi.³⁷

V roce 1202 se Hroznata vydal na svou poslední cestu do Říma, aby z rukou papeže Inocence III. s pokorou přijal premonstrátské roucho. Papež přijímá Teplou pod svou ochranu 1. dubna 1203. Po příjezdu se ujal ve svém klášteře funkce probošta, správce majetku svých obou fundací a také dalších 57 vesnic. Dne 4. května 1217 se vydává Hroznata na cestu do Hroznětína. Během této cesty je přepaden loupežnými rytíři, kteří ho zavlékli do Německa v domnění, že dostanou nemalé výkupné. To Hroznata rezolutně odmítá navzdory tomu, že byl vsazen do žaláře, kde trpěl zimou, hladem a žízň. Jeho bratři neměli tušení, kde se Hroznata nacházel, uvádí se, že šlo o Kynšperk, který byl na hranicích Chebska. Ty však v regionu byly dva. Mohlo jít i o hrad Kynžvart. Do tepelského kláštera došla jakási zpráva a opat obratem poslal výkupné. Naneštěstí do tepelské kanonie dorazilo už pouze mrtvé tělo. Hroznata zemřel 14. července 1217. Posléze byl pochován v Teplé, v klášterním kostele před hlavním oltářem³⁸

V roce 1950, kdy byl klášter „zásluhou“ komunistického režimu zrušen, byly Hroznatovy ostatky tajně vyneseny z kláštera, ze kterého se tou dobou stala kasárna pro československou armádu. Jako provizorní místo pro uložení ostatků se stal farní kostel v městě Teplá. Navráceny byly do kláštera až v roce 1993.³⁹

Tepelský klášter provází pověst Hroznatova mísa. Tato pověst vypráví o krásné míse, kterou používal zakladatel blahoslavený Hroznata při stavbě kláštera. Mísa sloužila

³⁷ HLINOMAZ, Milan. *Kláster premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv Karlovy Vary, 2003. 317 s. Malé karlovarské monografie, sv. 2. ISBN 80-239-0337-3, s. 9.

³⁸ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. II. díl, I. svazek, Řeholní kanovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2003, s. 120-121.

³⁹ KUBÍN, Petr. *Blahoslavený Hroznata: kritický životopis*. Vyd. 1. V Praze: Vyšehrad, 2000, 284 s. Historica. ISBN 80-7021-418-X., s.218.

k výplatě mezd. Hroznata ji večer naplnil mincemi a každý dělník si z ní mohl vzít tolik, kolik dle svého uvážení, si spravedlivě zasloužil. Nikdo si údajně nevzal více. V Hroznatově míse lze spatřit symbol pro otevřenost a sdílnost vůči širšímu společenství.⁴⁰

Po celá staletí byla uschována tato miska v klášteře jako kultovní předmět. Když roku 1950 byl premonstrátský klášter v Teplé zrušen, Hroznatova miska se dostala do sbírek Uměleckoprůmyslového muzea v Praze. Zde byla důkladně prozkoumána a zjistilo se, že miska pochází z třetí čtvrtiny 13. století, to už byl Hroznata po smrti.⁴¹

⁴⁰ *Na Hroznatově míse: sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé.* Týn nad Vltavou: Marek Svoboda, 1999. Pro klášter premonstrátů v Teplé vydalo nakladatelství Gloria Rosice u Brna. Vydání 1., L. P. 2007, ISBN 978-80-86760-36-0, s. 3.

⁴¹ KUBÍN, Petr. *Blahoslavený Hroznata: kritický životopis.* Vyd. 1. V Praze: Vyšehrad, 2000, 284 s. Historica. ISBN 80-7021-418-X., s.143.

4 HISTORICKÝ PŘEHLED KLÁŠTERA

Tržní kolonie Teplá očividně vznikla jako jeden z opěrných bodů, který měl za úkol chránit příhraničí, konkrétně kupeckou cestu z Prahy do Bavor. Samotný klášter byl postaven necelé dva kilometry od této osady, neboť řeholní kanovníci potřebují klid pro svůj kontemplativní život.⁴²

Když Hroznata zemřel mučednickou smrtí, správa kláštera přešla s celým svým majetkem na opata, kterým byl buď Vilém, nebo Jan. Soudní správa připadla tehdy dle zemského práva králi. Klášter v Teplé se tudíž stal zeměpanskou fundací. „*Vlivem rozporů mezi králem Přemyslem Otakarem a biskupem Ondřejem o pravomoci nad církví tepelský opat právem znejistěl a nechal si od papeže Honoria roku 1219 potvrdit všechna klášterní privilegia a statky*“⁴³

4.1 HUSITSKÉ VÁLKY

Husitské revoluční hnutí zanechalo své stopy po hospodářské stránce i v klášteře. Klášteru se sice vyhnulo pálení a drancování, avšak císař Zikmund donutil nátlakem opata k prodeji několika klášterních statků. Již v roce 1421 musel prodat město Planou a roku 1434 všechny statky okolo Horznětína za směšnou sumu 1500 kop grošů. Opat Racek dále musel rozprodávat klášterní majetek oddané šlechtě císaře.⁴⁴

Když v roce 1424 táhlo od Klatov k Plzni Žižkovo vojsko, byl klášter pod správou opata Racka z Rýzmburka. Opat byl podporován svými majetnými příbuznými ze šlechtických vrstev a také okolní katolickou šlechtou. Byl tak dobře připraven na obranu kláštera. Opat měl pro všechny případy připraven v záloze i přenosný oltář. Naštěstí husitské vojsko minulo klášter, poněvadž bylo zaměstnáno svým bojem u Plzně.⁴⁵

Na plzeňském landfrýdu se vyskytují od roku 1426 vedle šlechticů a měst, kde nesmíme opomenout jmenovat dva představitele Hroznatova rozrodu, a to Jana Štěpánovce a Buriana I. z Gutštejna, dále též tepelský opat Racek, chotěšovský probošt Hynek a další představení z ostatních velkých klášterů ze západních Čech. I když se klášter vyhnul přímému drancování ze strany husitů, bez válečných následků nezůstal. Kupříkladu plenění

⁴² HLINOMAZ, Milan. *Klášter premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv Karlovy Vary, 2003, s. 25.

⁴³ Tamtéž, s. 30.

⁴⁴ MRKVIČKA, Antonín a Jiří HRUBEŠ. *Knihovna Teplá-Klášter*. 2. přeprac. vyd. Praha: Státní turistické nakladatelství, 1962, s. 10.

⁴⁵ HLINOMAZ, Milan. *Klášter premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv Karlovy Vary, 2003, s. 34-35.

Bezdrůžicka a Tepelska od „spojeneckých“ křižáků roku 1427, kteří sem několikrát zajeli z Tachovska, kde měli svůj tábor. Zajímavý je také případ malého městečka Úterý, které zůstalo i po válkách ještě nějaký čas husitské, nicméně přitom platilo povinný desátek klášteru.⁴⁶

Za husitských válek a při bojích mezi katolíky a utrakvisty za vlády Jiřího z Poděbrad klášter Teplá utrpěl velké hospodářské škody. Jen díky opatovi Rackovi a jeho prozíravosti byl klášter uchráněn před zničením husity. Avšak na příkaz císaře Zikmunda byl opat Racek nucen se ztrátou prodávat klášterní majetek pro šlechtu, která stála věrně po boku císaře. Důkazem je nápis, který je vytesán v kostele, v *kraji bída a dražota*.⁴⁷

4.2 KONEC STŘEDOVĚKU

V dobách, kdy tepelský klášter spravoval opat Jan Čeňka, se Teplá stala významným působištěm pro jednání Poděbradské jednoty v čele s Jiřím z Poděbrad. Právě zde uzavřel Jiří z Poděbrad 26. srpna 1448 pakt s Hynkem Krušinou ze Švamberka, že tento pán nebude pomáhat Pražanům proti Jiřího jednotě. Členem jednoty byl i představitel zakladatelského rodu Buriana I. z Gutštejna.⁴⁸

Husitské války přinesly mnohačetné škody, které napravovali ještě po opatovi Rackovi jeho následovníci ve čtyřicátých a padesátých letech. Již zmiňovaný Jan Čeňka, dále pak opati Václav a Albert. Opat Albert téměř stihl s Ladislavovou pomocí získat klášterní statky nazpět, bohužel králova náhlá smrt zavdala příčinu k dalším rozepřím. Velice významnou osobností, která úspěšně čelila dalším majetkovým sporům, byl beze sporu opat Zikmund Hausmann, rodem ze Saska. I když není přesně známo, jestli opat Zikmund souhlasil s utrakvismem krále Jiřího z Poděbrad, pragmaticky podporoval jeho ústřední panovnickou moc, která byla potřebná ke konsolidaci pohusitských rozvrácených poměrů v zemi. Kromě toho, král Ladislav se ke klášterům nechoval nepřátelsky, dokonce se Teplé za pomoc odměnil roku 1459 schválením Ladislavova majestátu.⁴⁹

Na základě majestátu opat Zikmund zakládá 11 rybníků, největší je rybník Regent, v Teplé pak rybník Sladový. Roku 1486 král Ladislav II. udělil kutací právo na nově

⁴⁶ HLINOMAZ, Milan. *Klášter premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv Karlovy Vary, 2003, s. 35.

⁴⁷ *Minulost tepelského kláštera premonstrátů v dokumentech: katalog výstavy archiválií, pořádané k 800. výročí založení kláštera*. Teplá: Klášter premonstrátů, 1994. 45 s. Hroznatova mísa, s. 9.

⁴⁸ HLINOMAZ, Milan. *Klášter premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv Karlovy Vary, 2003, s. 35.

⁴⁹ Tamtéž, s. 37.

nalezené ložisko stříbra u vesnice Prameny, dále vrátil městu právo na těžbu zlata u Mnichova.⁵⁰

Tepelský klášter byl sice uchráněn před plenícími husity v první třetině století, ale v roce 1467 jej vyplenila šlechta z okolí Teplé jako odplatu za to, že byl opat Hausmann stoupencem krále Jiřího z Poděbrad.⁵¹ V roce 1466 je král Jiří z Poděbrad papežem prohlášen za kacíře a je sesazen z trůnu. Rovněž papežská klatba a exkomunikace stihla opata Hausmanna společně s jeho poddanými.⁵²

Po určitém čase se podařilo opata z kacířství očistit. Musel se však zříci krále, načež byl zproštěn veškerých církevních trestů. V tomto těžkém období roku 1467 se jako výborná osobnost projevil Egidius Rumpold, který byl tepelským děkanem a byl známý pro svou taktickou dovednost. Byl výtečným vyjednavatelem. Samozřejmě nesmíme opomenout Eliáše Čecha. Roku 1468 byl klášter vypleněn katolickou šlechtou do takové míry, že byl neobyvatelný. Král nezůstal lhostejný a uznal velikost obětí tepelského kláštera. Silně jej podporoval a byl mu nápomocen při jeho obnově.⁵³

Opat získal nazpět statky, které patřily klášteru. Upevnil hospodářství tím, že zakládal rybníky a začala probíhat těžba stříbra. Díky této skutečnosti si opat Zikmund Hausmann mohl dovolit obohatit knihovnu kláštera o liturgické rukopisy z Magdeburku a několika prvotisků, které koupil v Bavorsku a Itálii při svých cestách. Za jeho působení v klášteře bylo nasčítáno na 700 svazků a byla založena knihvazačská dílna.⁵⁴ Opat Zikmund též postupně nechával opravovat a renovovat zrušené budovy kláštera. Jako jeden z mála klášterů, který zůstal zachovalý po husitských bojích a válkách, se stal střediskem klášterního života v zemích českých za pomoci pěti saských kleriků (římskokatolických duchovních) z Magdeburku. Na oplátku poslal opat několik kleriků, aby si osvojili tamní učebnicový řeholní život a po návratu mohli kladně ovlivňovat tepelské osazenstvo.⁵⁵

⁵⁰ LANGÁŠ, Josef. Tepelské panství a současnost : Klášter a město Teplá, velkostatky a lesy premonstrátů, vlastnické a historické vztahy, památky a významná místa (Mariánské Lázně, Úterý, Mnichov, Krukanice, Otročin, Ovesné Kladruby). Josef Langáš. Planá : Mirenpint, 2014. 112 s. : ., s. 8-9.

⁵¹ HLINOMAZ, Milan. *Klášter premonstrátů Teplá*. Most: Aa Reklamní agentura, 1999. ISBN 80-238-5032-6, s. 3.

⁵² CHALOUPKOVÁ, Jana. *Město Teplá slovem a obrazem. [text Jana Chaloupková] ; [foto Jan Borecký]*. Teplá : Městský úřad Teplá, 2002, s. 5.

⁵³ HLINOMAZ, Milan. *Klášter premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv Karlovy Vary, 2003, s. 38.

⁵⁴ HLINOMAZ, Milan. *Klášter premonstrátů Teplá*. Most: Aa Reklamní agentura, 1999, s. 4.

⁵⁵ HLINOMAZ, Milan. *Klášter premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv Karlovy Vary, 2003, s. 38.

V roce 1483 bylo založeno Růžencové bratrstvo tepelským děkanem Jiljím Rumpoldem. Toto bratrstvo mělo trvání osmdesáti let. Po skončení třicetileté války bylo bratrstvo obnoveno, mělo trvání ještě na přelomu 19. a 20. století. Těž v době 1496 působila činnost bratrstva literátského. Neuvěřitelných 48 let mělo trvání primariátu v rukou opata Zikmunda Hausmanna, jistě patřila k nejvýznamnějším osobnostem tepelského kláštera. V dnešní době je nejvíce uznávaná jeho bibliofilská činnost. Ta zahrnovala objednávku misálu (liturgická kniha s modlitbami a čtením ke mši – 1460), těž graduálů (zpěvník mešních písní) a antifonářů v Magdeburku. Taktéž nákupy prvotisků a paleotypů (tj. starých tisků) v Bavorsku a Itálii.⁵⁶

Z německé strany k nám začaly pronikat reformační myšlenky a Lutherovo smýšlení se šířilo po Tepelské vrchovině. Vlivem německé selské války se přiostrily spory mezi městem a klášteřem. Také v řadách poddaných zesiloval odpor proti vrchnosti, který v roce 1525 vyústil v otevřenou vzpuru. Aby vzpura byla potlačena, povolal opat Petr II., který musel před vzbouřenci uprchnout do Plzně vojsko.⁵⁷

4.3 V ČASECH RANÉHO NOVOVĚKU

Na konci 15. a začátkem 16. století dosáhla moci zakladatelských rodů pánů z Vrbty a z Gutštejna vrcholu. Obzvlášť Gutštejnové nepůsobili kladným dojmem pro jejich loupení a spory se sousedy. Dokonce měli i spory s králem Vladislavem II., což dokládá i nález komorního soudu. Ten, který vyčníval z rodu Gutštejnů, byl Burian IV., onen muž navrátil svému rodu zapomenutou čest, když roku 1526 patřil k malému množství představitelů panstva českého, kteří padli v bitvě u Moháče.⁵⁸

Německá selská válka byla příčinou, kdy v roce 1525 vyvrcholila situace působící vlivem sociálního i náboženského napětí. Toho roku propukla vzpura mezi tepelským městem „(snad navazující na napětí s opatem Zikmundem, který městu opakovaně odmítal *privilegium hradeb*)“⁵⁹ a okolními obcemi. Aby byla tato vzpura potlačena, povolal opat Petr II., vojsko. Sám opat musel před vzbouřenci uprchnout do Plzně.⁶⁰

⁵⁶ HLINOMAZ, Milan. *Kláster premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv Karlovy Vary, 2003, s. 40.

⁵⁷ Chaloupková, Jana. *Město Teplá slovem a obrazem. [text Jana Chaloupková] ; [foto Jan Borecký]*. Teplá : Městský úřad Teplá, 2002, s. 6-7.

⁵⁸ HLINOMAZ, Milan. *Kláster premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv Karlovy Vary, 2003, s. 42.

⁵⁹ Tamtéž, s. 44.

⁶⁰ Chaloupková, Jana. *Město Teplá slovem a obrazem. [text Jana Chaloupková] ; [foto Jan Borecký]*. Teplá : Městský úřad Teplá, 2002, s. 7.

Opatem, který se zasloužil o postavení klášterního mlýna, o objednání nových varhan (menší než ty dnešní), zaplatil některé dluhy a též koupil pro klášter nové statky na Mnichovsku a Bezvěrovsku, byl opat Antonín. Předtím působil jako opat na Strahově. Opat Jan Kurz se zasloužil o zřízení teologického studia v klášteře roku 1550. Toto teologické učení mělo dva stupně, nižší a vyšší, což umožňovalo včasné duchovní uspořádání noviců. Úctyhodným skutkem bylo založení špitálu pro 9 pacientů a obdarovávání chudých třikrát do roka z okolních vsí a obcí penězi, jídlem. Klášter Teplá dostal též zásah morovou ranou.⁶¹ Mor postihl klášter již po druhé v roce 1549 a zapříčinil vymření konventu kromě dvou členů, opata a faráře.⁶²

V letech 1559–1585 se stal tepelským opatem mladý dvaadvacetiletý Jan Myšín, který nejspíše pocházel z tepelské měšťanské rodiny. Přestože byl tento opat mladý, disponoval moudrostí, opatrností, razancí a stálostí. Tyto charakterové vlastnosti mu byly prostředníkem, pomohly mu zlepšit neutěšený stav kláštera. Mimo hospodářských problémů, řešil opat znova pronikání luteránství, podněcované pány z Plavna a Šliky.⁶³

Po opatu Janu Myšínu převzal správu kláštera opat Matěj Gehel (1585–1596), spolu s Ondřejem Ebersbachem (1596–1629) se jim daří potlačit luteránství.⁶⁴ Dne 14. července roku 1616 začala kanonie v Teplé slavit památku Hroznaty, svého zakladatele. Po defenestraci za stavovského povstání se kancléř království Vilém Svatava z Chlumu a z Košumberka při svém útěku do zahraničí zdržel v Teplé. Nato zemské direktorium sekularizovalo téhož roku i tepelský klášter. Tamní opat Ondřej Ebersbach byl dokonce nucen se dát na úprk, jelikož se na klášter obořili nekatoličtí sedláci nejen z Teplé, ale i z okolních vesnic. Po bitvě na Bílé Hoře byli v klášteře ubytováni vojáci generálů Tillyho, Buquoye a také Dona Balthasara de Marradas. Další osobností, která se usadila v klášteře, byla osobnost Hanse von Adelhofa. Ten byl zástupcem císařského velitele ve Stříbře a angažoval se v záležitosti vybírání výpalného, které později vzrostlo přímo na úroveň okrádání. Rok 1621 poznamenalo klášter drancování Mansfelda. Jeho žoldněři vyrabovali kanonii i spolu s knihovnou a varhanami. Naštěstí opat Ebersbach ukryl klášterní poklad do bezpečí. Rok 1643 byl dalším rokem plenění tepelského kláštera, nyní Švédy. Ti dokonce

⁶¹ HLINOMAZ, Milan. *Klášter premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv Karlovy Vary 2003, s. 47.

⁶² TYL, Heřman Josef. *Klášter Teplá*. Vydání první. V Plzni: Klášter Teplá u Mariánských Lázní, 1947, s. 16.

⁶³ HLINOMAZ, Milan. *Klášter premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv Karlovy Vary 2003, s. 47.

⁶⁴ *Minulost tepelského kláštera premonstrátů v dokumentech: katalog výstavy archiválií, pořádané k 800. výročí založení kláštera*. Teplá: Klášter premonstrátů, 1994. 45 s. Hroznatova mísa, s. 10.

odvezli do Chebu dne 20. května opata Füssela jako zajatce a požadovali za něj výkupné. To činilo pouze sto zlatých, jelikož prelát více peněz neměl.⁶⁵

4.4 DOBA 19. A 20. STOLETÍ

V roce 1794 zasáhla Teplou největší katastrofa. V městě propukl požár, který během tří hodin poškodil na 204 domů, spolu s farou školy a kostelem. Obnovu a opravy města zpomalily napoleonské války, kdy v roce 1815 táhla krajem stotisícová ruská armáda při tažení proti Francii. Přestavba města byla dokončena až kolem druhé poloviny 19. století, po zrušení roboty a reformě správy státu. Roku 1849 je zrušen klášterní vrchnostenský úřad.⁶⁶ V roce 1850 se město Teplá stalo sídlem okresu. V době průmyslové revoluce však zůstalo stranou dopravy a surovin. Bylo zde pouze pět mlýnů a pivovar.⁶⁷

Když byla uzavřena mnichovská dohoda (1938), byla Teplá spolu s dalšími pohraničními městy začleněna do Velkoněmecké říše. Chebský kraj spadal pod Sudetoněmeckou župu vedenou Konrádem Henleinem. Československá armáda odchází z Teplé 6. října 1938, poté přichází vojsko německé, které je vítáno všemi obyvateli.⁶⁸

Do obsazených měst jsou dosazováni němečtí úředníci. Pronikají zprávy, že Mariánské Lázně a okolí jsou místem, kde se rychle zatýká. Všichni muži, kteří byli schopni bojovat a v posledním roce války se to týkalo i šestnáctiletých chlapců, museli jít na frontu druhé světové války. Byl vybudován zajatecký tábor v těsné blízkosti u městského koupaliště a jen velmi těžce se podařilo uchránit klášter před konfiskací a likvidací. Zásahu na tom měl opat PhDr. et. ThDr. Gilbert Johann Helmer. Avšak tato záchrana nebyla zadarmo, klášter musel tuto velkorysost nacistům zaplatit v různých formách. Mladí kanovníci již na samém počátku války museli odejít do války. Další narukovali v roce 1943 v rámci všeobecné mobilizace. Klášter se stal místem pro německou pracovní službu. Na samém konci války klášter fungoval jako lazaret, společně s posledními zbylými budovami v Mariánských lázních. Klášter se dále musel hospodářsky podílet na provozování

⁶⁵ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. II. díl, I. svazek, Řeholní kanovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2003, s. 122-123.

⁶⁶ LANGÁŠ, Josef. : Klášter a město Teplá, velkostatky a lesy premonstrátů, vlastnické a historické vztahy, památky a významná místa (Mariánské Lázně, Úterý, Mnichov, Krukanice, Otročín, Ovesné Kladruby). Josef Langáš. Planá : Mirenprint, 2014, s. 11-13.

⁶⁷ PELANT, Jan, *Města a městečka Západočeského kraje: stručné dějiny, současnost a výběrová bibliografie 129 míst*. 1. vyd. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1984, s. 281-282.

⁶⁸ LANGÁŠ, Josef. : Klášter a město Teplá, velkostatky a lesy premonstrátů, vlastnické a historické vztahy, památky a významná místa (Mariánské Lázně, Úterý, Mnichov, Krukanice, Otročín, Ovesné Kladruby). Josef Langáš. Planá : Mirenprint, 2014, s. 16.

zajateckého tábora, který byl umístěn právě mezi městem a klášterem. Většina zajatců byla ruské a francouzské národnosti.⁶⁹

V letech 1939-1945 chtěli nacisté celkem čtyřikrát zkonfiskovat premonstrátský klášter, jeho kulturní bohatství prodat a posléze nakoupit válečný materiál, to se nepodařilo, avšak mariánskolázeňský majetek se uchránit nepodařilo, ten zkonfiskován byl.

Přichází 6. květen 1945 a do Teplé se dostává americká armáda. Od 3. září 1945 už zde působí armáda česká. Klášterní majetek byl pod správou tří členů Národní správy. Němečtí konventuálové byli falešně obviněni ze strany KSČ z údajného ukrývání zbraní a vysílačky. Následovalo jejich uvěznění. Zde se zasloužil Heřman Josef Tyl o propuštění německých spolubratří, kdy tedy jsou převezeni do Speinshartu, premonstrátského kláštera.⁷⁰

Rok 1948, byl rokem kdy se ujímá moci komunistický režim a zahajuje boj proti církvi a duchovním řádům. Roku 1950 je klášter v Teplé přepaden. Premonstrátské řeholníci jsou odvedeni a několik z nich je uvězněno. Klášterní areál byl předán do rukou armády, která ho od roku 1950 až do roku 1978 postupně devastovala. Po pádu komunistického režimu byl zpusťšený klášter navrácen 1. ledna 1991 řádu premonstrátů.⁷¹

⁶⁹ LANGÁŠ Josef. Tepelské panství a současnost. velkostatky a lesy premonstrátů, vlastnické a historické vztahy, památky a významná místa 2014 s. 16-17.

⁷⁰ JANOUŠEK, Hroznata František. *Klášter Teplá: minulost - současnost*. V Třebíči: Arca JiMfa, 1993. 87 s., [4] s. obr. příl. ISBN 80-85766-05-1, s. 42-43.

⁷¹ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. II. díl, I. svazek, Řeholní kanovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2003, s. 127.

5 OPATI TEPELSKÉHO KLÁŠTERA 19. A 20. STOLETÍ

5.1 RAYMUND IV. HUBL (1791-1801)

Raymund byl synem mnichovského písaře Johanna Josefa Hubla. Před tím, než se Raymund stal opatem tepelského kláštera, zastával úřad provisorů v chotěšovském klášteře, později byl královským administrátorem. Roku 1789 zemřel opat Heřman Kryštof hrabě Trautmannsdorf. Po něm, po dobu dvou let zastával funkci komendatárního opata, pan Ambrož Schmidt, strahovský profesor.⁷² V roce 1791 je Raymund IV. Hubl zvolen opatem mezi 67 voliči s celkovým počtem 42 hlasů. Ujímá se tedy správy kláštera. Zastupující opat Ambrož se odstěhoval do Plzně, od kláštera obdržel penzi 1000 zlatých. Opatovou první snahou bylo opět zavést přísný pořádek v klášterní kázni, ujal se zahrad, opravoval a zřizoval nové zvenku i zevnitř kláštera. Dal postavit školu v Tuškově a následně ve Vičíně. Z Chotěšovského chrámu pro ten tepelský získal tělo sv. Theodora a sv. Voršily.⁷³

Chlapecká dvoutřídní škola v Mnichově, která byla postavena jako budova kamenná opatem Raymundem Hublem v roce 1795, nahradila původní dřevěnou, která byla v provozu již od roku 1664. Městečko Mnichov se tak mohlo pyšnit kamennou školou.⁷⁴ Neúspěchem skončily jeho pokusy, které prováděl v zemědělství, důvodem bylo jiné klima a půda v regionu, které opomněl vzít v úvahu. Zasloužil se o obnovu polesí Stěnská, které bylo zničeno kůrovcem. Také rozmnožil knihovnu. V Praze prodává klášterní dům, kdy jako důvod uvedl, že nebyl využíván. Za doby, kdy je opatem Raymund Hubl, stávají se veřejnými učiteli v Praze Dr. Chrysostomus Pfrogner, Kašpar Meisner a Dr. Alois David.⁷⁵

Mezi svými bratry se jevil jako dobrodinec. Roku 1796 opat přivedl mezi své premonstráty pět francouzských emigrantů, kteří měli posílit klášter, protože v této době se málo mladých lidí obracelo k duchovnímu stavu. Opat Raymund IV. Hubl, zemřel dne 31.

⁷² HLINOMAZ, Milan. *Klášter premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv Karlovy Vary, 2003, s. 71.

⁷³ ČERMÁK, Dominik Karel. *Premonstráti v Čechách a na Moravě: stručné vypsání osudů jednotlivých bud' ještě stávajících neb již vyhlazených klášterů toho řádu dle roků jich založení*. V Praze: Nákladem kanonie Strahovské, 1877, s. 386-387.

⁷⁴ ŠVANDRLÍK, Richard a BUCHTELE, Zdeněk. *Mnichov - městečko u Mariánských Lázní*. Mariánské Lázně: [Richard Švandrlík, 2010. 222 s., [10] s. barev. obr. příl. ISBN 978-80-254-7923-0, s. 57.

⁷⁵ ŠVANDRLÍK, R. *Osobnosti Mariánských Lázní*. In: HAMELIKA, vlastivědné materiály z Mariánskolázeňska [online]. Dostupné z https://www.hamelika.cz/?cz_hamelika-cislo-10-z-22-kvetna-1973.37 [citováno 20. 05. 2020].

července 1801 zasažen mrtvicí. Po něm přichází výtečný a veleučený profesor z Pražských vysokých škol Chrystosom Pfrogner.⁷⁶

5.2 CHRYSOSTOM PFROGNER (1801-1812)

Po opatu Raymundu IV. se jeho nástupcem stal Chrysostom Pfrogner. Klášter spravoval v letech 1801 až 1812. Díky jeho zásluze bylo tepelskému klášteru uděleno v roce 1804 patronátní právo. To ostatně bylo uděleno i pro tepelské fary. Opat Pfrogner byl znám svou učeností. Zastával úřad ředitele teologické fakulty v Praze. Ve svém volném čase se věnoval psaní děl s filozoficko-teologickou tematikou. Založil tzv. „jelení zahradu“, která je za kostelem.⁷⁷

Z venku důkladně opravil chrám, dále pak nechal postavit farní domy v Oušovicích a Marie Stoku. Pojmenoval nepatrné Oušovické kyselky, které byly čím dál více známé a častokrát navštěvovány „Lázněmi Mariánskými“. V roce 1807 nechal postavit na místě jednoho zřídla kapličku. Rok poté na naléhavé prosby P. Karla tepelského kněze, který jako kdyby tušil věhlasnou budoucnost Mariánských Lázních, postavit první lazební domek se třinácti pokoji. Roku 1810 byl postaven druhý, který měl o tři pokoje více. V roce 1812 opat Pfrogner převzal plzeňské gymnázium, které obsadil svými bratry z tepelského kláštera, např. Stanislavem Zauperem, Vojtěchem Sedláčkem, Josefem Smetanou. Téhož roku 28. září opat Pfrogner zemřel.⁷⁸

Jako opat tepelského kláštera se snažil o kázeňskou a duchovní obrodu, avšak zůstával v zajetí josefinismu. Domníval se, že s pomocí a úzkou spoluprací se státní mocí je možno dosáhnout obnovy církve. Jeho nástupce Karel Kryštof Reitenberger stejně jako jiní z mladší generace viděl vměšování státu do správy vnitřního církevního života veliké zlo.⁷⁹

5.3 KAREL KRYŠTOF REITENBERGER (1801-1827)

Narozen 29. prosince 1779 v malebném městečku Úterý, které leží dvanáct kilometrů od kláštera. Dříve než Reitenberger vstoupil do tepelského kláštera jako novic, studoval v Praze teologii jako diecézní klerik. V roce 1804 byl vysvěcen na kněze. S výjimkou osmi

⁷⁶ ČERMÁK, Dominik Karel. Premonstráti v Čechách a na Moravě: stručné vypsání osudů jednotlivých bud' ještě stávajících neb již vyhlazených klášterů toho řádu dle roků jich založení. V Praze: Nákladem kanonie Strahovské, 1877, s. 386-387.

⁷⁷ ČERMÁK, Dominik Karel. Premonstráti v Čechách a na Moravě: stručné vypsání osudů jednotlivých bud' ještě stávajících neb již vyhlazených klášterů toho řádu dle roků jich založení. V Praze: Nákladem kanonie Strahovské, 1877, s. 387.

⁷⁸ Tamtéž, s. 387-388.

⁷⁹ JANOŮŠEK, Hroznata František. *Klášter Teplá: minulost - současnost*. V Třebíči: Arca JiMfa, 1993, s. 19.

měsíců, kdy působil jako výpomocný kněz v blízkém Svatém Vojtěchu, strávil Reitenberger pouze v klášteře v Teplé. Ve svých třiceti čtyřech letech se stává opatem. O jeho zvolení se zasloužili především mladší klášterní bratři. V duchu řádových stanov hodlal odstranit různé zavedené mravy. Tímto jednáním si nadělal mezi duchovními mnoho odpůrců. Taktéž se jeho protivníky stali vysokoškolští profesori z tepelského klášteře, a dokonce i z řad plzeňských středoškolských profesorů.⁸⁰

Další počín opata Reitenbergera, kdy tedy klášter velice investoval do rozvoje Mariánských Lázní také nepřispěl sporům mezi bratry. Tato investice nesmírně zatížila klášterní hospodářství. To vedlo k odvolání opata do Wiltenu u Innsbrucku, zde žil až do své smrti do roku 1860. Namísto uznání, které mu právem patřilo byl přinucen k rezignaci a své milované lázně a rodné městečko vícekrát nepatřil. Jeho ostatky nechal převézt dne 13. října 1906 opat Helmer. Uložil je do klášterní opatské hrobky. Spiknutí konzervativních spolubratřích, kteří opata údajně nenáviděli pro jeho pokrokovost, byl Reitenberger často stavěn do pozice pouhé oběti. Pokud šlo o problematiku lázeňské investice, postrádal opat dostatečný diplomatický takt a rovněž byl nekompromisní povahy. Důsledkem bylo vyostření vztahů s podstatnou částí ostatních konventuálů a nepochopení.⁸¹

5.3.1 REITENBERGEROVY MILOVANÉ MARIÁNSKÉ LÁZNĚ

Svůj první a hlavní zřetel obrátil opat Reitenberger k „Mariánským Lázním“. Byl přesvědčen, že se toto místo stane místem blahobytu díky svým léčivým pramenům. V roce 1813 vydal klášterní lékař doktor Nehr knížku, kde popisuje minerální prameny a jejich léčivou moc.⁸²

Opat Reitenberger se zasloužil o věhlasnou známost Mariánských Lázní. Jako skutečný zakladatel má zásluhu na důmyslné a precizní výstavbě a kultivaci této lokality. Postaral se o vysušení bažin, nechal upravit příjezdové cesty a též dal postavit několik hostinců a lázeňských budov. Dílem pověřil výborného architekta Josefa Skalníka, aby zrealizoval parkové úpravy. Následkem byla rostoucí křivka lázeňských hostů. Také výdaje

⁸⁰ BRANDL, Engelbert. *Opat Karel Reitenberger: zakladatel Mariánských Lázní*. Vydání první. Teplá: Místní akční skupina Náš region společně s Úterským občanským sdružením Bart, [2014], ©2014. 94 stran. Venkovské baroko. ISBN 978-80-905583-0-4, s. 12.

⁸¹ HLINOMAZ, Milan. *Kláster premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv Karlovy Vary, 2003, s. 74.

⁸² ČERMÁK, Dominik Karel. *Premonstráti v Čechách a na Moravě: stručné vypsání osudů jednotlivých bud' ještě stávajících neb již vyhlazených klášterů toho řádu dle roků jich založení*. V Praze: Nákladem kanonie Strahovské, 1877, s. 388.

spojené s budováním lázní se pomalu začínaly navracet zpět.⁸³ Kromě toho, že křivka ekonomiky kláštera začala růst, lázeňství přineslo i mnoho pracovních příležitostí, a to i ženám, jejichž možnosti obživy byly doposud omezené. Poněvadž hlavním odvětvím v regionu bylo zemědělství a běžná řemesla, proto rozhodnutí tepelské kanonie o založení lázeňského centra na svých pozemcích bylo správnou a prozíravou myšlenkou.⁸⁴

Lázně získaly své jméno údajně podle mariánského obrázku nad jedním z pramenů „Marienbad“ (v té době v oblasti žilo převážně německé obyvatelstvo), tedy Mariánské Lázně. Na pojmenování lázní měl zásluhu samotný tepelský opat zakladatel, jelikož řád premonstrátů je znám mariánskou úctou. Již stejného roku proběhla první skutečná lázeňská sezóna s osmdesáti lázeňskými hosty.⁸⁵

Co do velikosti vypadají lázně prozatím spíše jako malá vesnice, která však za jednu dekádu získá statut lázeňského místa. Na jeho neobyčejně rychlém rozvoji mají zásluhu tyto tři osobnosti: tepelský opat Karel Kašpar Reitenberger, tepelský klášterní lékař, doktor Jan Nepomuk Josef Nehr a odvážný světaznalý architekt Václav Skalník. Všichni tři zmiňovaní spojili své osudy s Mariánskými Lázněmi. Finančními prostředky tepelského kláštera investuje opat Reitenberger. Ten také přesvědčuje své majetné přátele, aby též tak učinili. Doktor Nehr zkoumá blahodárné účinky pramenů, nechává postavit první lázeňský dům a léčí první pacienty. Iniciativa architekta Václava Skalníka přetvoří močály a bažiny v nádherný dechberoucí anglický park.⁸⁶

Opat Reitenberger v roce 1817 založil promenádu mezi Křížovým pramenem a Karolininým zřídlem. Dále nechal udělat kolem lazebního domu veliké sady a dal vybudovat továrnu na láhve. Již v roce 1819 byly založeny lázně plynové a o dva roky později byl zřízen bezplatný špitál pro nemocné a chudé bez ohledu na víru a národnost. Lázně ocelové vznikají v roce 1827, jsou velmi bohaté na kyselinu uhličitou.⁸⁷

⁸³ JONÁK, Jan, HARANT, Alexandr a HLINOMAZ, Milan. *Mariánské Lázně: 200 let lázeňství = Marienbad: 200 Jahre der Heilbäder = Mariánské Lázně: 200 years of balneology = Mariánské Lázně: 200 let kurortnomu delu: [1808/2008]*. 1. vyd. Mariánské Lázně: Pro Městský úřad Mariánské Lázně vydalo Fotostudio Jan Jonák, 2008. 179 s. ISBN 978-80-254-2718-7, s. 14.

⁸⁴ KAJLÍK Vladimír. *Klášter Teplá & Mariánské Lázně: semper vivat*. Vyd. 1. Mariánské Lázně: Městské muzeum Mariánské Lázně, 2009, 61 s. ISBN 978-80-903775-2-3, s. 9.

⁸⁵ JONÁK, Jan, HARANT, Alexandr a HLINOMAZ, Milan. *Mariánské Lázně: 200 let lázeňství*. 1. vyd. Mariánské Lázně: Pro Městský úřad Mariánské Lázně vydalo Fotostudio Jan Jonák, 2008. s. 14.

⁸⁶ Tamtéž, 2008., s. 15.

⁸⁷ ČERMÁK, Dominik Karel. *Premonstráti v Čechách a na Moravě: stručné vypsání osudů jednotlivých bud' ještě stávajících neb již vyhlazených klášterů toho řádu dle roků jich založení*. V Praze: Nákladem kanonie Strahovské, 1877, s. 389.

Rok 1848 sčítá na čtyřicet tři domů s šesti sty čtyřiceti osmi pokoji, sedmdesáti třemi kuchyněmi a sto sedmdesáti osmi státní pro koně. Václav Skalník se díky tepelskému opatu Reitenbergerovi stává skoro na dvacet let inspektorem města, pod jeho vedení spadají veškeré důležité úřady. A tak zatímco je doktor Nehr již dávno mrtev (zemřel v roce 1820) a tepelský opat Reitenberger roku 1827 odchází do tyrolského kláštera, Skalník předává lázeňské město nástupcům. Bezprostředním centrem a střediskem lázní se stává dnešní náměstí pojmenováno po Johannu Wolfgangu Goethe, který navštívil Mariánské Lázně poprvé v roce 1820. Roku 1848 je dostaven významný architektonický prvek, kostel Nanebevzetí Panny Marie.⁸⁸ Plným právem Mariánské Lázně mohou být označovány za dílo kláštera v Teplé.⁸⁹

5.4 ADOLF KOPPMANN (1828-1835)

Působil na Vídeňské univerzitě, byl doktor Písma sv. a profesor novozákonní bibliistiky. Opatem tepelského kláštera byl něco přes sedm let, byl častokrát nemocen. Ve svém správním období upíral svoji pozornost na řeholní kázeň v klášteře. Opatřil chrám krásnými kostelními sochami, zřídil domácí teologická studia, dal opravit klášterní bratrskou kryptu. Též nechal zřídít a poté posvětil společný hrob bratří v Jelení zahradě blíže kostelu. Od této doby byli pochováni na společném hřbitově mimo klášter bratři premonstrátský.⁹⁰

Opatu Adolfu Koppmannovi se dostalo písemného ocenění od samého císaře Ferdinanda V. za úspěšné podzvednutí vědeckého a mravního kreditu kláštera. Reitenbergerovo započaté budování lázeňského města nebylo zastaveno ani jeho nástupci. Opat Adolf Koppmann byl dobrým ekonomem a rozpoznal důležitost rozvoje Mariánských Lázní, ačkoliv patřil do popředí odpůrců opata Reitenbergera.⁹¹

Opat Adolf nechal zřídít v Mariánských Lázních roku 1829 spojovací ulice. Zřídil tzv. lesní pramen, započal stavbu Tepelského domu, nechal rozšířit kapličku, kterou založil opat Pfrogner, kde zavedl pravidelné Boží služby. V roce 1835 se zhoršil zdravotní stav opata. Nechal se převést na statek v Krukanicích v dobré víře, že se zde uzdraví, avšak téhož

⁸⁸ JONÁK, Jan, HARANT, Alexandr a HLINOMAZ, Milan. *Mariánské Lázně: 200 let lázeňství*. 1. vyd. Mariánské Lázně: Pro Městský úřad Mariánské Lázně vydalo Fotostudio Jan Jonák, 2008, s. 15-16.

⁸⁹ BRANDL, Engelbert. *Opat Karel Reitenberger: zakladatel Mariánských Lázní*. Vydání první. Teplá: Místní akční skupina Náš region společně s Úterským občanským sdružením Bart, [2014], s. 13.

⁹⁰ ČERMÁK, Dominik Karel. *Premonstráti v Čechách a na Moravě: stručné vypsání osudů jednotlivých bud' ještě stávajících neb již vyhlazených klášterů toho řádu dle roků jich založení*. V Praze: Nákladem kanonie Strahovské, 1877, s. 389.

⁹¹ HLINOMAZ Milan. *Klášter premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv Karlovy Vary, 2003, s. 74.

roku dne 23. listopadu zemřel. Pochován byl na společném hřbitově blízko tepelského kláštera. Po něm je zvolen svými bratry za opata Melchior Mahr.⁹²

5.5 MELCHIOR MAHR (1836-1842)

Narozen 10. 4. 1789 v Karlových Varech a pokřtěn jako Josef, birmovacím jménem František. Do kanonie vstoupil 6. ledna 1809, obláčku měl 23. ledna 1809 a přijal při ní jméno Melchior. Na studia do Prahy byl poslán 22. 11. 1811, slavné sliby (profesi) složil 20. září. 1812. Dne 7. dubna 1813 obdržel nižší svěcení, 10. dubna 1813 pak svěcení podjáhenské a jáhenské a konečně 15. srpna 1813 pak svěcení kněžské. Dne 29. srpna 1813 sloužil svou první mši (měl primici). Dne 2. 10. 1813 byl jmenován podjáhnem opata Karla Reitenbergera (což byla liturgická funkce), dalšího roku dne 19. dubna. 1814 byl ustanoven jako kaplan v městečku Teplá, 30. března 1815 se stal kaplanem v Dobřanech, 2. listopadu 1821 kaplanem v Úhercích. 9. února 1824 byl jmenován jako prozatímní duchovní správce (administrátor) v Městě Touškově a 1. listopadu 1825 byl poslán jako duchovní správce do farnosti Svatý Vojtěch blízko Teplé.⁹³

Byl prvním mezi knězi, který zastával úřad inspektora pramenů v Mariánských Lázních. V dubnu 1826 nastoupil tuto funkci (= měl dozor na hospodářství v Mariánských Lázních), kterou vykonával až do svého zvolení opatem. 19. 5. 1831 byl jmenován notářem pražského arcibiskupa Aloise Josefa Krakovského z Kolovrat (jednalo se ovšem o čestnou funkci). Dne 7. července 1836 byl zvolen opatem a 31. 7. 1836 byl benedikován pražským arcibiskupem Ondřejem Aloisem Ankwiczem ze Skarbek-Poslawice (tentýž 7. 9. 1836 i korunoval Ferdinanda I. českým králem, což byla poslední korunovace, neboť František Josef I. a Karel I. se již korunovat nedali).⁹⁴

Jeho činnost byla příkladná, hleděl převážně na výstavbu nových budov. Například započal a dokončil stavbu farního domu a školy ve sv. Vojtěchu, postavil a posvětil chrám v Landeku (dnešní Otročin) a školu v Habrových Kladrubech (nynější Ovesné Kladruby).⁹⁵ Pamětní deska, která je na budově školy, postavená v letech 1836 až 1842 opatem Mahrem, vzpomíná na první výstavbu kamenné školy. Na oné desce je a chronogram text psaný

⁹² ČERMÁK, Dominik Karel. Premonstráti v Čechách a na Moravě: stručné vypsání osudů jednotlivých bud' ještě stávajících neb již vyhlazených klášterů toho řádu dle roků jich založení. V Praze: Nákladem kanonie Strahovské, 1877, s. 389.

⁹³ Z rukopisu uloženého v *Národní knihovně Praha, sign. Teplá A 61*, s. 332.

⁹⁴ Tamtéž, s. 332.

⁹⁵ ČERMÁK, Dominik Karel. Premonstráti v Čechách a na Moravě: stručné vypsání osudů jednotlivých bud' ještě stávajících neb již vyhlazených klášterů toho řádu dle roků jich založení. V Praze: Nákladem kanonie Strahovské, 1877, s. 390.

latinsky, v překladu „*Postaveno za panování opata Melchiora z důvodu péče o vzdělání mládeže. Klášter Teplá pečuje a posvěcuje. 10. srpna 1841*“.⁹⁶

Roku 1837 nechal důkladně popsat kostelní a farní lesy farností spravovaných tepelským klášteřem. Roku 1839 a následujících dvou letech nechal nově zřídít hospodářský dvůr zvaný Smrčí dvůr. V roce 1840 nechal ve Vidžíně zřídít novou stáj na tamní faře. O rok později stavěl novou hájovnu u rybníka zvaného Regensteich. Roku 1842 také dal pokyn k výstavě stáji na faře v Pístově a stáji na dvoře děkanství v městečku Teplá.⁹⁷

Také dokončil stavbu Tepelského domu, který začal stavět jeho předchůdce opat Adolf Koppmann. Bohužel tzv. Tepelský dům byl v 70. letech 20. století zbořen.⁹⁸

Dne 9. 9. 1842 kolem desáté hodiny večer zemřel opat Melchior Mahr v Mariánských lázních. Pohřeb měl 13.9. a na klášterním hřbitově jej pohřbíval tehdejší strahovský opat Jeroným Josef Zeidler.⁹⁹

5.6 MARION JOSEF HEINL (1843-1867)

Narozen 23. ledna 1785 v Lokti. Dříve, než se stal opatem klášteřa v Teplé, byl učitelem náboženství na plzeňském gymnáziu. Dále byl farářem v Číhaně, převor v klášteře a inspektor hospodářství v Krukanicích. 30. března 1843 je zvolen opatem a o tři dny později, tj. 2. dubna je infulován. On byl ten, kterému se podařilo získat povolení již v prvním roce své nové funkce k zřízení samostatné duchovní správy v Mariánských Lázních. Od této chvíle mají Mariánské Lázně svého faráře a kaplana. I opat Heinl nechával stavět chrámy, školy, fary, každé hospodářské stavení, které náleželo klášteřu. Také stávající budovy a stavby nechal opat opravit. V roce 1853 nasčítal klášter v Teplé 101 bratří. Významným činem tohoto opata je založení klášteřa Školských sester de Notre Dame v Mnichově pro výchovu mládeže.¹⁰⁰ Ženský klášter spojen s dívčím školským zařízením byl založen roku 1854 a školské řádové sestry v něm vyučují děvčata.¹⁰¹

⁹⁶ ŠVANDRLÍK, Richard. BUCHTELE, Zdeněk. Ovesné Kladruby a zaniklé obce Vysočany a Výškovice, Historie a památky. Aktualizované vydání 2012, s. 130.

⁹⁷ KLIMESCH, Filip. *Stift Tepl. Uibersicht der merkwürdigsten, in den Annalen des Prämonstratenser-Stiftes Tepl verzeichneten Ereignisse in und ausser dem genannten Stifte seit dessen Gründung.* Prag 1859, s. 55.

⁹⁸ ČERMÁK, Dominik Karel. Premonstráti v Čechách a na Moravě: stručné vypsání osudů jednotlivých buď ještě stávajících neb již vyhlazených klášterů toho řádu dle roků jich založení. V Praze: Nákladem kanonie Strahovské, 1877, s. 390.

⁹⁹ Z rukopisu uloženého v *Národní knihovně Praha, sign. Teplá A 61*, str. 332.

¹⁰⁰ ČERMÁK, Dominik Karel. Premonstráti v Čechách a na Moravě: stručné vypsání osudů jednotlivých buď ještě stávajících neb již vyhlazených klášterů toho řádu dle roků jich založení. V Praze: Nákladem kanonie Strahovské, 1877, s. 390-391.

¹⁰¹ ŠVANDRLÍK, Richard a BUCHTELE, Zdeněk. *Mnichov - městečko u Mariánských Lázní.* Mariánské Lázně: [Richard Švandrlík, 2010. 222 s., [10] s. barev. obr. příl. ISBN 978-80-254-7923-0, s. 57.

Podnět k založení Dívčího a školního a výchovného institutu v Mnichově roku 1853 dal Filip Klimeš, který byl knihovníkem v klášteře Teplá. Filip Klimeš jednal o založení ústavu v městě Teplá, jelikož byl přesvědčen o účelnosti takovéto instituce. Naneštěstí ho odmítli, a tak se Klimeš obrátil na Mnichov, který se následně ujímá iniciativy. Filip Klimeš spolu s mnichovským kaplanem Lukášem Schmidtem a farářem Ludwigem Reiserem se obrátili na zastupitelstvo městečka Mnichov. To nápad na založení ústavu schválilo. Posléze se společně s Mnichovskými obrátili na tepelského opata Mariana Josefa Heinla, zda by nepřevzal záštitu nad založením nového ústavu, což opat přijal a zároveň přislíbil pomoc od kláštera. V roce 1854 opat připravil slavnostní položení základního kamene. Tak se klášter stal zakladatelem ústavu, jelikož nesl hlavní náklady na jeho výstavbu. Stavba byla započata v roce 1854 a dokončena byla roku 1856. 17. července 1854 přijíždí do Mnichova arcibiskup Friedrich Schwarzenberg, kde stráví noc na faře. Následující den pokládá Jeho Eminence kardinál kníže základní kámen k ústavu. V uvítacím projevu opat Marian Heinl oslovil arcibiskupa, bylo zde přítomno početné duchovenstvo z kláštera i okolí. V roce 1855 dostal Mnichov mnoho příspěvků na stavbu, mezi dárce se zapsal rakouský císař Ferdinand, který poslal 400 zlatých, kníže Metternich 100 zlatých, strahovský převor Jeronym Zeidler 60 zlatých, převor od Svaté Markéty také 60 zlatých, avšak převážnou část nákladů nesl klášter premonstrátů Teplá. Na konci srpna roku 1856 po úplném dokončení stavby se ukázalo, že náklady překročily 30 000 zlatých. Tepelský opat Heinl 8. září, na den Narození Panny Marie slavnostně vysvětil nový ústav, který získal přívlastek “klášter“ a předal ho “pod ochranu Neposkvrněné Panny Marie“.¹⁰²

Skvostný kostel v novobyzantském slohu, který se vyjímá uprostřed Goethova náměstí v Mariánských Lázních nechal též postavit opat Heinl v letech 1843–1867. Stavbou byli pověřeni projektant a architekt z bavorského Mnichova Johann Gottfried Gutensohn, stavitel z tepelského kláštera Anton Thurner a druhý stavitel–stavbyvedoucí z Prahy Ondřej Kranner. Hned při vstupu do kostela se jeví návštěvníkovi 33 schodů, které symbolizují 33 let života Ježíše Krista.¹⁰³

Opat Marian Josef Heinl vykonával svou funkci zodpovědně a s velkou svědomitostí dlouhých 24 let a neuvěřitelných 50 let byl zasvěcen do kněžského života, za což se mu

¹⁰² ŠVANDRLÍK, Richard a BUCHTELE, Zdeněk. *Mnichov - městečko u Mariánských Lázní*. Mariánské Lázně: [Richard Švandrlík, 2010. 222 s., [10] s. barev. obr. příl., s. 63-64.

¹⁰³ ŠVANDRLÍK, R. Osobnosti Mariánských Lázní. In: HAMELIKA, vlastivědné materiály z Mariánskolázeňska [online]. Dostupné z https://www.hamelika.cz/?cz_rimskokatolicky-dekansky-kostel.127 [citováno 20. 05. 2020].

dostalo uznání komenda kříže řádu Františka Josefa. 3. května 1867 povolal Bůh po tak dlouhém a neúnavném působení svého věrného sluhu na věčnost. Jeho nástupcem se stal Maxmilián Liebsch.¹⁰⁴

5.7 MAXMILIÁN LIEBSCH (1867-1880)

Narozen ve Žluticích 20. 11. 1816 (někdy uváděno 19. 11. 1816) a pokřtěn jako Antonín, biřmovacím jménem Josef. Obláčku měl 28. 9. 1835 a přijal jméno Maxmilián, 1. 10. 1836 začal teologická studia v kanonii. Profesi (věčné sliby) složil 28. 9. 1838 a již následující den přijal také nižší svěcení, 3. 10. 1838 pak odešel do Prahy, kde nastoupil do III. ročníku teologie. Podjáhenské svěcení obdržel 21. 7. 1839, jáhenské 25. 7. 1839. Na kněze byl vysvěcen 2. 8. 1840, primici slavil následující den v pražském kostele dominikánů. 18. 5. 1843 byl ustanoven v Pernarci kaplanem, 22. 6. 1852 byl povolán zpět do kanonie a stal se inspektorem staveb a 6. 11. 1852 provisorem (tedy zástupce opata v ekonomické oblasti). 14. 8. byl benedikován pražským sufragánním biskupem Petrem Krejčí. 8. 8. 1868 byl jmenován čestným občanem měst Dobřany a Žlutice. 24. 7. 1872 byl dekorován řádem železné koruny 2. třídy a stal se rytířem tohoto é rakouského řádu. 20. 11. 1875 byl jmenován císařem jako doživotní člen Říšského sněmu (senátu). 20. 3. 1880 v 21.00 zemřel na infarkt (paralysi cordis) a 23. 3. 1880 byl pohřben strahovským opatem Zikmundem Starým.¹⁰⁵

Jako opat byl zvolen 11. července 1867 velkou většinou hlasů, o tři dny později se slavila infulace.¹⁰⁶ Dne 14. srpna byl benedikován pražským sufragánním biskupem Petrem Krejčí. 8. srpna 1868 byl jmenován čestným občanem měst Dobřany a Žlutice. Dne 20. března 1880 v 21.00 zemřel na infarkt (paralysi cordis) a 23. 3. 1880 byl pohřben strahovským opatem Zikmundem Starým.¹⁰⁷

Opat Liebsch byl dalším v řadě, kteří opečovávali a budovali ke zvelebení Mariánské Lázně, které se stávaly více oblíbenými a známými ve světě. Nechal nově upravit pojímání lázeňských pramenů, zvýšit tamní Tepelský dům o jedno patro a dovést Ferdinandův pramen až do Mariánských Lázní. Na zámečku v Krukanicích 1878 nechal vybudovat přístavbu zvanou „prelatura“. Během jeho působení uniklo klášter sekularizaci – neboť roku 1868

¹⁰⁴ ČERMÁK, Dominik Karel. Premonstráti v Čechách a na Moravě: stručné vypsání osudů jednotlivých buď ještě stávajících neb již vyhlazených klášterů toho řádu dle roků jich založení. V Praze: Nákladem kanonie Strahovské, 1877, s. 391.

¹⁰⁵ Z rukopisu uloženého v *Národní knihovně Praha, sign. Teplá A 61*, s. 432.

¹⁰⁶ ČERMÁK, Dominik Karel. Premonstráti v Čechách a na Moravě: stručné vypsání osudů jednotlivých buď ještě stávajících neb již vyhlazených klášterů toho řádu dle roků jich založení. V Praze: Nákladem kanonie Strahovské, 1877, s. 391.

¹⁰⁷ Z rukopisu uloženého v *Národní knihovně Praha, sign. Teplá A 61*, s. 432.

Bedřich kardinál Fürstenberg, pražský arcibiskup, zamýšlel zvětšit počet biskupství v Čechách tak, že majetek klášterů Teplé a Želiva použije jako základ pro zřízení dvou nových biskupství a nynější jejich opaté se stanou biskupy. Opat zvolil velmi energickou obhajobu a pomocí prof. Johanna Friedricha von Schulte se mu podařilo tomuto záměru zabránit. Stejně jako jeho předchůdce získal řád Železné koruny II. třídy. Přišel se záměrem přistavit budovu pro knihovnu, archiv a umělecké sbírky, ale zabránilo mu v tom zavedení daně z Náboženského fondu.¹⁰⁸

Opat Liebsch působil i ve veřejném politickém životě nejen v zemském sněmu, ale i radě říšské, Za jeho zásluhy ve vládních kruzích byl obdarován rytířským řádem železné koruny II. třídy a byl jmenován doživotním členem panské sněmovny.¹⁰⁹

5.8 BRUNO BAIERL (1880-1887)

Narozen 26. 11. 1831 v Sítinách (dnes část obce Mnichov) jako Václav, sliby složil dne 24. září 1854 a na kněze byl vysvěcen 3. srpna 1856.¹¹⁰

Před tím, než se stal tepelským opatem, byl ředitelem plzeňského klášterního gymnázia. Na gymnáziu se těšil oblíbenosti, měl vynikající znalosti a nechal zvelebit tamní knihovnu. Bruno Baierl byl zvolen dne 12. května 1880 opatem. Za svého působení dal postavit nové fary v Otročině a Pernarci. Dále koupil dům v Mariánských Lázních, který se nazýval Vavřínový věnec, ten nechal přestavit na nový areál – dvojdům Zlatá Koule a Vavřínový věnec. Dvojdům pojmenoval “Nová Koule“, avšak tento název se neujal, a i nadále se mu říkalo “Zlatá Koule“. Druhého srpna 1887 navštívila Mariánské Lázně korunní princezna Štefanie, choť korunního prince Rudolfa Habsburského. I přestože opat Bruno Baierl postonával, byl rozhodnut, že bude na prohlídce veškerých lázeňských zařízení kláštera princeznu doprovázet. Po skončené prohlídce opat doprovázel korunní princeznu do Kynžvartu. Na cestě zpátky ho však postihla mrtvice, dva dny na to opat zemřel. Opat Baierl zemřel v Teplé 4. srpna 1887.¹¹¹

¹⁰⁸ Basil Grassl: *Geschichte und Beschreibung des Stiftes Tepl*. Pilsen 1929, s. 36.

¹⁰⁹ ČERMÁK, Dominik Karel. Premonstráti v Čechách a na Moravě: stručné vypsání osudů jednotlivých bud' ještě stávajících neb již vyhlazených klášterů toho řádu dle roků jich založení. V Praze: Nákladem kanonie Strahovské, 1877, s. 391.

¹¹⁰ KLIMESCH, Filip. *Stift Tepl. Ubersicht der merkwürdigsten, in den Annalen des Prämonstratenser-Stiftes Tepl verzeichneten Ereignisse in und ausser dem genannten Stifte seit dessen Gründung*. Prag 1859, str. 633.

¹¹¹ ŠVANDRLÍK, R. Osobnosti Mariánských Lázní. In: HAMELIKA, vlastivědné materiály z Mariánskolázeňska [online]. Dostupné z <http://hamelika.webz.cz/h06-12.pdf> [citováno 20. 05. 2020].

5.9 AMBROSIUS ALFRED CLEMENTSO (1887-1900)

V pořadí 48. tepelský opat Ambrosius Alfred Clementso se narodil 28. října 1831 v Chebu. Jeho otec byl Francouz a soukenický mistr, který si vzal si dceru chebského měšťana. Clementso se učil teologii v klášterní škole, později v Praze. Zde získal v roce 1854 kněžské svěcení. V Mariánských Lázních v letech 1857-1887 vykovával postupně místo kaplana a farního administrátora v Mnichově nedaleko Mariánských, v Liticích u Plzně. V roce 1886 se stává inspektorem pramenů a lázeňských zařízení. Byla to důležitá funkce, protože všechna lázeňská zařízení s pavilony, a hlavně minerálními prameny patřily tepelskému klášteru. V dobách Francouzské revoluce došlo k zrušení mateřského kláštera v Prémontré, a až do roku 1883 došlo k obnovení řádového svazu premonstrátů. V čele řádu na generální kapitule ve Vídni byl ustanoven opat Sigismund Starý, opat strahovského kláštera. Právě on předsedal 14. září 1887 volbě nového opata v Teplé, Ambrosiuse Alfreda Clementsa. Ten roku 1887 razantně ukončil v klášteře dobu stagnace a oslabení řádu a započal monumentální stavební činnost. Nechal postavit v areálu kláštera nové stáje pro telata, prasata, drůbežárnu a dal přestavit mlýn Zapfenmühle. V samotném městě Teplá nechal rozšířit tamní špitál. V letech 1890-1891 přebudoval mlýn a pivovar uvnitř areálu kláštera. Patřil mezi ty, kteří prosazovali zavádění elektrického osvětlení a užívání parního pohonu. Opat dále nechal nainstalovat v pivních sklepích umělá chladírenská zařízení a při tomto dal rozšířit skladiště pivovaru. Později dal přestavět stodoly a rozšířil hostinec, který byl nedílnou součástí kláštera.¹¹²

Za dob opata Clementso byl klášter nařčen a obviněn, že protrhlý hráze tepelských rybníků na řece Teplá zapříčinily ničící povodeň, která postihla 24. listopadu 1890 Karlovy Vary. Opat nechal celou záležitost úředně prošetřit a výsledné šetření ukázalo, že na povodni klášter nenese žádnou vinu a naopak, tepelské rybníky zabránily zadržením vod ještě větší tragédii. Avšak klášteru bylo doporučeno zvýšit hráze tří rybníků, Betlému, Sladovního a Starého. Opat doporučení úřadů urychleně provedl a s nemalými náklady. V roce 1892 je v klášteře otevřen poštovní úřad a telegraf.¹¹³

V roce 1893 dle románských předloh architekta Josefa Schaffra byl vytesán portál hlavního vchodu. Mozaika, která znázorňuje Sixtinskou madonu Rafaela ve zlatém poli je

¹¹² ŠVANDRLÍK, R. Osobnosti Mariánských Lázní. In: HAMELIKA, vlastivědné materiály z Mariánskolázeňska [online]. Dostupné z <http://hamelika.webz.cz/h06-12.pdf> [citováno 20. 05. 2020].

¹¹³ ŠVANDRLÍK, R. Osobnosti Mariánských Lázní. In: HAMELIKA, vlastivědné materiály z Mariánskolázeňska [online]. Dostupné z <http://hamelika.webz.cz/h06-12.pdf> [citováno 20. 05. 2020].

přímo v oblouku portálu a sochy Augustina, Hroznaty a Norberta vzpřímeně stojí nad štítem.¹¹⁴

V roce 1893 se uskutečnily velkolepé oslavy k 700. výročí založení kláštera premonstrátů v Teplé. Hroznata, jenž založil zdejší klášter byl vždycky uctíván jako svatý. Nerozvážný zásah papeže Urbana VIII. však zapříčinil, že Hroznata byl škrtnut roku 1642 ze seznamu svatých. Tuto nepříjemnou skutečnost premonstrátský klášter těžce nesl a usiloval o jeho znovusvatořečení. V témže roce, byl rozšířen ústav kláštera Školských sester de Notre Dame v Mnichově pro výchovu mládeže. V přístavku byl zřízen divadelní sál, nová kaple a klauzura. 12. října 1893 opat Clementso vysvěcuje ústav. V září roku 1895 umřela M. Helena baronka Trautenbergrová, představená ústavu. Právě ona se zasloužila o pozvednutí a rozkvětu ústavu. 28. září se konal pohřební průvod, vedl jej tepelský opat Alfred Clementso za podpory třinácti kněží a dvou kleriků. Průvod byl veden z kaple přes dvůr za doprovodu střeleckého spolku do farního kostela a odtud na mnichovský hřbitov.¹¹⁵

Díky iniciativě opata Clementso byl Hroznata 16. září 1898 blahořečen. Při této události nechal nově upravit uložení Hroznatových ostatků v klášterním kostele. Hroznata je prohlášen blahoslaveným a mučedníkem. Samotné blahořečení proběhlo ve Vídni za účasti apoštolského nuncia, arcibiskupa Talianiho, pražského kardinálského knížecího biskupa, hraběte Schönborn a dalších. Od smrti Hroznaty byla prvně kamenná rakev o váze 4,2 tuny otevřena a byl sepsán zápis jeho ostatků.¹¹⁶

Ke zmíněnému výročí se opat Clementso také přičinil o vydání slavnostního jubilejního sborníku o dějinách kláštera. Tento sborník je pojat jako letopisná interpretace klášterního dění dle pořadí jednotlivých opatů, spolu s obsažnými tabulkami farářů přidružených farách. Přestože není uvedeno žádné autorství tohoto sborníku, je velice pravděpodobné, že byly použity rukopisné výtahy z klášterních análů a archivního rukopisu „Series et gesta abbatum tepelsium“, které byly pořízeny klášterním převorem a historikem Hugem Karlíkem. Nesmíme zapomenout na možnou autorskou účast jeho spolupracovníka a velice významného klášterního knihovníka Filipa Klimeše. Dalším význačným činem opata Clementso byla úprava klášterního hřbitova, kde také nechal vybudovat opatskou

¹¹⁴ MRKVIČKA, Antonín a Jiří HRUBEŠ. Knihovna Teplá-Kláster. 2. přeprac. vyd. Praha: Státní turistické nakladatelství, 1962, s. 22.

¹¹⁵ ŠVANDRLÍK, Richard a BUCHTELE, Zdeněk. *Mnichov - městečko u Mariánských Lázní*. Mariánské Lázně: [Richard Švandrlík, 2010., s. 67.

¹¹⁶ ŠVANDRLÍK, R. Osobnosti Mariánských Lázní. In: HAMELIKA, vlastivědné materiály z Mariánskolázeňska [online]. Dostupné z <http://hamelika.webz.cz/h06-12.pdf> [citováno 20. 05. 2020].

hrobku, do které byl jako první ze tří opatů, vedle Reitenbergera od roku 1906 a Helmera 1944, uložen v posledním roce devatenáctého století.¹¹⁷

Osoba Ambrose Alfreda Clementso byla vnímána a uznávána ze všech stran. Dostalo se mu toho uznání, že byl zemským převorem řádu premonstrátského, konsistoriálním radou. V roce 1889 v Tongerlool byl jmenován do funkce generálního vikáře premonstrátského rádu pro Rakousko. Klášter Teplá byl v roce 1899 místem konání první porady všech premonstrátských opatů Rakouska-Uherska. Clementso byl předsedajícím u volby opatů v Nové Říši, dále v Gerasu a Wiltenu. Krom toho byl čestným rytířem řádu císaře Františka Josefa I.¹¹⁸

5.9.1 OPAT CLEMENTSO A MARIÁNSKÉ LÁZNĚ

Jeho prvním činem v Mariánských Lázních bylo v letech 1880-1889 postavení klášterní novobarokní litinové kolonády, dle návrhů a plánů známých architektů z Vídně, Miksche a Niedzielského. Kolonáda se měla nacházet na starém místě starého promenádního sálu z roku 1827. Další akcí, kterou realizoval opat Clementso byla v roce 1889 výstavba stáčírny minerálních vod, tzv. solivárna. Tepelský opat získal do funkce ředitele lázní Josefa Schaffera, lázeňského rodáka, který byl velice nadějným architektem, tehdy působící ve Vídni. Tento mladý architekt vedl celkovou přestavbu Starých lázních, která probíhala v letech 1890-1892, ty byly poté přejmenovány na lázně Centrální. Také řídil komplexní přestavbu Nových lázních, probíhající mezi lety 1892-1866 vše v honosném stylu pozdní italské novorenesance. Jeho stavby jsou dodnes obdivovány lázeňskými hosty. Veškeré tyto přestavby a stavby, vyžadovaly nemalé finanční náklady, které hraničily s únosností kláštera. Toho času se tato nová lázeňská zařízení stala největším lázeňským komplexem v Evropě. Rok 1895 znamenal pro Mariánské Lázně další rozšíření o úšovické čtvrtě Šenov a Nádražní, ke kterým aktivně přispěl opat Clementso. O rok později se začala budovat zemní přehrada, jakožto první sypaná hráz v Rakousko-Uhersku. Byla pojmenována po opatu Ambrosiuse Alfreda Clementso. Právě v době, kdy vedl tepelský klášter opat Clementso, přijíždí poprvé v roce 1897 do Mariánských Lázních anglický princ, budoucí

¹¹⁷ HLINOMAZ, Milan. *Klášter premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv Karlovy Vary, 2003, s. 75-76.

¹¹⁸ ŠVANDRLÍK, R. Osobnosti Mariánských Lázní. In: HAMELIKA, vlastivědné materiály z Mariánskolázeňska [online]. Dostupné z <http://hamelika.webz.cz/h06-12.pdf> [citováno 20. 05. 2020].

král Edward VII. V roce 1898 je otevřena železniční trať Mariánské Lázně-Teplá-Karlovy Vary.¹¹⁹

Tepelský opat, jenž byl současně i okresním hejtmanem, využil svého vlivu na uskutečnění stavby trati, protože provoz železnice sliboval pro největší klášter západních Čech zlepšení situace pro odvoz zemědělských produktů z jeho statků a dřeva.¹²⁰

Výstavbou překrásného kursálu završil opat v roce 1900 své záslužné činy pro Mariánské Lázně. Dílo bylo opět v rukou talentovaného architekta Josefa Schaffera, bohužel se dokončení opat Clementso nedožil. Ještě roku 1900 vycestoval do Říma k Svatému otci, coby delegát řádu. Za nedlouho poté, po krátké nemoci 19. července 1900 v šedesáti osmi letech umírá v domě Zlatá Koule v Mariánských Lázních. Rok, kdy opat zemřel bylo v Mariánských Lázních již 4617 obyvatel, 340 domů a nasčítáno 13723 hostů. Lázně byly od roku 1888 soudním okresem a čekaly na vyhlášení okresního hejtmantství, které přišlo v roce 1902. Samotný pohřeb opata Clementso byl monumentální. Jeho ostatky byly uloženy do nové hrobky opatů nacházející se na klášterním hřbitůvku v Teplé. Pohřbu se účastnilo několik desítek nejvýznamnějších politiků, mezi kterými stál i rakouský ministr spravedlnosti baron Spens-Boden, dále všichni církevní hodnostáři země, zástupci všech církví, spolků, obcí, též šlechtici, nejvyšší úředníci, diplomaté. Mariánské lázně se ponořily do černé a vyhlásily smutek na sedm dní a na jeho počest pojmenovalo nově odebíraný Alfrédův pramen, který se nacházel blízko Alexandřina pramene. Opat Clementso měl na okraji lesa Mariánských Lázních oblíbenou vyhlídku nad kamenolomem. Clementsova vyhlídka je doposud cílem příjemných vycházek hostů.¹²¹

5.10 GILBERT JOHANN BAPTIST HELMER (1900-1944)

Počátek 20. století se nesl na vlně slávy i hospodářské prosperity města Mariánské Lázně. Důkazem jsou návštěvy nejvýznamnějších osobností té doby, např. návštěva anglického krále Edwarda VII., který byl čestným návštěvníkem devětkrát od roku 1897. Další takovou osobností byl František Josef I. v roce 1904 a mnoho jiných, což dokládají dobové záznamy.¹²²

¹¹⁹ ŠVANDRLÍK, R. Osobnosti Mariánských Lázní. In:HAMELIKA, vlastivědné materiály z Mariánskolázeňska [online]. Dostupné z <http://hamelika.webz.cz/h06-12.pdf> [citováno 20. 05. 2020].

¹²⁰ 90 let trati Mariánské Lázně – Karlovy Vary, 23 s. : il. Vydaly ČSD Karlovy Vary 1988, s. 10.

¹²¹ ŠVANDRLÍK, R. Osobnosti Mariánských Lázní. In:HAMELIKA, vlastivědné materiály z Mariánskolázeňska [online]. Dostupné z <http://hamelika.webz.cz/h06-12.pdf> [citováno 20. 05. 2020].

¹²² HLINOMAZ, Milan. *Klášter premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv Karlovy Vary 2003, s. 76.

Gilbert Johann Babtist Helmer, narozen 2. ledna 1864 v Křepkovicích, blízko města Teplá. Na univerzitě v Innsbrucku vystudoval germanistiku a filozofii. V letech 1894-1900 byl profesorem na Německém státním gymnáziu v Plzni. Rok 1900 se stává důležitým mezníkem pro Helmera, je zvolen opatem tepelského kláštera, v této funkci setrval až do roku 1944. V roce 1901 se stává členem České sněmovny. Od roku 1905 členem rakouského panského domu a Německé společnosti pro umění a vědu v Čechách. Jako velice významná osoba na Německé univerzitě v Praze je jmenován čestným doktorem. Nechal postavit slavnostní síň, klášterní muzeum a v první řadě klášterní knihovnu. Za éru svého působení pečoval o 25 farností a 40 kostelů. V roce 1916 promuje Johan Gilbert Helmer na Německé univerzitě v Praze, kde získává titul doktor teologie. Jako generální vikář pro kláštery v Československu a řádový definitor se stává roku 1927 a o rok později senátorem a náčelníkem Klubu Německé křesťansko-sociální strany v parlamentě Československa v Praze.¹²³

Již v roce 1923 vznikla v Teplé organizace Německá nacionálně socialistická dělnická stran (DNSAP), kterou založil městský tajemník a pozdější ordner Franz Rieber.¹²⁴

Mimořádné zásluhy má opat Gilbert Helmer o rozvoj Mariánských Lázní, postaral se o zvětšení počtu koupacích kabin, také nechal upravit pět domů, které sloužily pro sociální účely. Častokrát navštěvoval Mariánské Lázně anglický král Eduard VII., kterému vždy opat dělal společnost.¹²⁵

V roce 1904 je dostavěna klášterní budova lázeňské inspekce (bývalé děkanství, dnes hotel REITENBERGR), podle návrhu Josefa Shcaffera. Mariánskolázeňský architekt umístil na fasádu nad vchodem erb tepelského kláštera s písmeny J.G.H. (zkratka jména tehdejšího tepelského opata) a po stranách A. T. („Abbas Tepelnis“, opat tepelský) v dolní části byl pak letopočet 1904. Právě zkratka tří písmen ve znaku označovala jméno opata, který dal budovu postavit – Johann Gilbert Helmer. Za opatování dr. Helmera pobývali v budově „děkanství“ jak klášterní hosté, tak i významní církevní představitelé mezi kterými byli papežští legáti a v roce 1933 zde přebýval 14 dnů arcibiskup kardinál Dr. Karel Kašpar.¹²⁶

¹²³ ŠVANDRLÍK, R. Osobnosti Mariánských Lázní. In: HAMELIKA, vlastivědné materiály z Mariánskolázeňska [online]. Dostupné z <http://hamelika.wz.cz/h01-01.htm> [citováno 27. 05. 2020].

¹²⁴ HLINOMAZ, Milan. *Klášter premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv Karlovy Vary 2003, s. 76.

¹²⁵ ŠVANDRLÍK, R. Osobnosti Mariánských Lázní. In: HAMELIKA, vlastivědné materiály z Mariánskolázeňska [online]. Dostupné z <http://hamelika.wz.cz/h01-01.htm> [citováno 27. 05. 2020].

¹²⁶ BUCHTELE, Zdeněk, 1950-. *Objevy a zajímavosti v okolí Mariánských Lázní. Část XI. Zdeněk Buchtele, Richard Švandrlík. Velká Hleďsebe : Z. Buchtele, 2012. 62s. : ., s. 44.*

Další významné činy, ke kterým dal opat Helmer pokyny, bylo vystavění údolní přehradu za účelem získání užitkové vody nebo postavení hospodářského skladiště v městě Teplá. V areálu premonstrátského kláštera nechává postavit skleník a park s rybníkem dle plánů zahradního ředitele Umlaufa.¹²⁷

Roku 1906 uplynulo padesát let od založení kláštera Školských sester, výročí půl století se účastnil i opat Helmer. Inspektor Severin Würfel a představená sestra Marie Forerie Bray byli poslední dva, kteří se slavností 50.výročí dožili.¹²⁸

Když se rozpadlo Rakousko-Uhersko bylo rozhodnuto v roce 1921 o zrušení německého gymnázia v Plzni, který byl doposud veden premonstráty z Teplé.¹²⁹

Ve farním kostele v Ovesných Kadrubech byl nově nainstalován oltář Srdce Ježíšova, kdy zasvěcení otláříka uskutečnil v roce 1929 opat Dr. Gilbert Helmer. Tento oltářík mohl být přeměněn ve vánoční jesličky s postavami nebo ve Svatý hrob.¹³⁰

Druhého ledna 1934 tepelský klášter slavil v nejužším kruhu svých spolubratří sedmdesáté narozeniny opata doktora Gilberta Helmera.¹³¹

V průběhu pozemkové reformy ztrácí klášter své nemovitosti v Mariánských Lázních. Helmer svádí boj se státem o zrušení jeho rozhodnutí. Československá republika stále oddalovala řešení. Helmer se proto obrací na Společnost národů a na světový soud, sídlící v Haagu. Zabavený majetek v Mariánských Lázních, který patřil tepelskému klášteru stát z rozhodnutí soudu navrácí v roce 1938. Avšak po zabrání Sudet Hitler odmítá toto rozhodnutí Haagu akceptovat. Za války bylo z Pruské státní knihovny přemístěno na půl milionu knih do kláštera v Teplé. Opat Helmer umírá ve svém osmdesátém roce. Byl tak zachráněn před většími neštěstí, které zasáhly klášter po druhé světové válce. Helmerovi se dostalo mnoha vyznamenání a za dob svého působení se stal čestným občanem obcí Velká Hleďsebe a Lestkov.¹³²

¹²⁷ TYL, Heřman Josef. *Klášter Teplá*. Vydání první. V Plzni: Klášter Teplá u Mariánských Lázní, 1947, s. 22.

¹²⁸ ŠVANDRLÍK, Richard a BUCHTELE, Zdeněk. *Mnichov - městečko u Mariánských Lázní*. Mariánské Lázně: [Richard Švandrlík, 2010, s. 79.

¹²⁹ JANOUŠEK, Hroznata František. *Klášter Teplá: minulost - současnost*. V Třebíči: Arca JiMfa, 1993, s. 42.

¹³⁰ BUCHTELE, Zdeněk, 1950-. *Ovesné Kladruby a zaniklé obce Vysočany a Výškovice : historie a památky*. Zdeněk Buchtele, Richard Švandrlík. Mariánské Lázně : Z. Buchtele, R. Švandrlík, 2011. 148 s. obr. příl. : ., s. 28.

¹³¹ ŠVANDRLÍK, Richard a BUCHTELE, Zdeněk. *Mnichov - městečko u Mariánských Lázní*. Mariánské Lázně: [Richard Švandrlík, 2010, s. 97.

¹³² ŠVANDRLÍK, R. Osobnosti Mariánských Lázní. In: HAMELIKA, vlastivědné materiály z Mariánskolázeňska [online]. Dostupné z <http://hamelika.wz.cz/h01-01.htm> [citováno 27. 05. 2020].

5.11 PETR MÖHLER (1944-1946)

Opat Petr Möhler se narodil ve Stodu 21. října 1897. Byl synem mistra kominického Adalberta Möhlera. Studoval na německém státním gymnázium v Plzni, které bylo tenkrát ještě spravované řeholními kanovníky z Teplé. V letech 1917-1918 byl Möhler v armádě u regimentu polních houfnic v Linci. Byl studentem důstojnické školy a bojoval. Dostalo se mu několika vyznamenání. Po nemoci, která ohrožovala jeho život, dokončil maturitu a vstoupil do tepelského kláštera. Byl studenem teologie v Innsbrucku. Möhler při svém studiu napsal doktorskou práci *Die Prämonstratenser in den Hussitenkriegen, mit besonderer Berücksichtigung des Bischofs Johann von Leitomyšl*, tj. Premonstráti v husitských válkách se zvláštním zřetelem na biskupa Jana z Litomyšle. 13. dubna roku 1924 je vysvěcen na kněze, a nastupuje jako kaplan v městech Touškov a Chotěšov. Roku 1937 působí jako farář ve svém rodném městě Stod, zde se osvědčuje coby odvážný zastánce katolické víry. Politickou činnost započal v německé křesťansko-sociální straně. Ta ho vysílá do zastupitelstva regionálního okresu ve Stříbře.¹³³

Po smrti opata doktora Gilberta Helmera byl Petr Möhler jmenován vedením premonstrátského řádu v Římě jako nový opat tepelského kláštera, jelikož odmítnul obvyklé volení mezi svými řádovými členy v Teplé. Stává se tak 50. opatem premonstrátského kláštera.¹³⁴

Opat Möhler uměl velice dobře česky, jelikož jeho babička z otcovy strany byla Češka, Františka Vintířová z Chotěšova. Ačkoliv byl opat osobností kultivovanou a bilingvní, nevyhnul se osočování, pronásledování a falešného obviňování. I když byl osobou, která nekolaborovala s nacisty, v poválečných poměrech neměl naději na jakoukoliv úctu ze strany obnovené československé státní moci. Möhler byl obětavý a neúnavný v duchovních činnostech regionu v poválečném období, to se mu však stalo osudným, když byl u Touškova zatčen americkými vojáky a byl vyslýchán jejich tajnou službou z důvodů podezření pro organizování sudetoněmecké odbojové činnosti. Möhler se necítil vinen jako kolaborant, to dokazují marné pokusy z června 1945 pražské vlády přinutit ho k abdikaci, na češ o tu samou záležitost se snažil i opat Jarolímek ze Strahova a řada v té době nekomunistických osobností. To Möhler odmítl, jakož odmítl i nabídku tajného útěku do Německa. Dne 3. září 1945 je spolu s ostatními představiteli kláštera z okupačního období zatčen a internován

¹³³ Jihočeská vědecká knihovna v českých Budějovicích. *Kohoutí kříž*. Dostupné z <https://www.kohoutikriz.org/autor.html?id=mohle> [citováno 27. 05. 2020].

¹³⁴ BUCHTELE, Zdeněk, 1950-. *Objevy a zajímavosti v okolí Mariánských Lázní. Část XI. Zdeněk Buchtele, Richard Švandrlík. Velká Hleďsebe : Z. Buchtele, 2012, str. 9.*

v opatském bytě v klášteře. Poté přicházejí tři výslechy, první byl 3. května, posléze 8. a 28. září. Od února roku 1946 je internován u křížových sester v Chebu spolu s převorem a provizorem. Zde s nimi měl být přichystán lidový soud. To bylo v této době pro Němce vážné ohrožení na životu. Do Chebu se za Möhlerem vydávají příslušníci juvenátu z Mariánských Lázní, v rámci organizace Správy Spojených národů pro hospodářskou obnovu a pomoc (UNRRA) obstaral tehdejší převor Tyl odsun do Německa, který připadl na 16. duben 1948. Ostatní řeholníci kanonie byli odsunuti 10. dubna 1946, do té doby byli zadržováni v domácím vězení, v budově tepelského městského starobince.¹³⁵

5.12 HEŘMAN JOSEF TYL (1946-1992)

Narodil se 31. července 1914 v Cakově na Hané. Druhého srpna téhož roku je pokřtěn v obci Vilémov na Hané. Otec ctil a považoval si Panny Marie. Jen několik dní po křtu narukuje otec do první světové války, později se stává zajatcem a je odvezen na Sibiř. O šest let později se narodí jeho sestra Marie. V roce 1928 Tyl ukončil Obecnou školu, tzv. měšťanku v Náměšti na Hané a nastupuje na studia litovelského gymnázia. Rok na to přestupuje na gymnázium do Kroměříže. Kvůli dlouhé nemoci je však Tyl nucen přestoupit na gymnázium v Prešově. Zde Tyl úspěšně skládá maturitu roku 1935. Jeho první cesta coby novice premonstrátské kanonie započala v Nové Říši. V letech 1936-1941 začíná studovat teologii v Brně. V roce 1940 vydává knihu „*Opatský chrám sv. Petra a Pavla v Nové Říši*“. Šťastnou chvílí pro Tyla se stává 15. červenec 1940, kdy je v Brně vysvěcen na kněze. V té době byl brněnským biskupem Josef Krupka. Tyl se tak zároveň stává výpomocný v duchovní správě v Brně-Židenicích, toho času již studuje pátý ročník na teologické fakultě. Rok na to je Heřman Tyl jmenován papežskou dispensí novicmistrem řádu v Nové Říši. Rok 1942 začíná být pro Tyla obtížným, v květnu ho zatíká jihlavské gestapo a je poslán do vězení v Jihlavě a poté do věznice v Brně. Naneštěstí je převezen do koncentračního tábora v Osvětimi. Při příjezdu do koncentračního tábora se Josef Heřman Tyl proměnil v číslo 88436, které bylo oděno v pruhovaném vězeňském šatu, vyfotografováno a odveden na blok.¹³⁶ V srpnu 1943 přichází do koncentračního tábora Osvětim rozkaz, ve kterém bylo psáno že všichni vězni národnosti české musí být přemístěni do koncentračního tábora Buchenwald.¹³⁷ Ke konci druhé světové války je koncentrační tábor Buchenwald osvobozen

¹³⁵ HLINOMAZ, Milan. *Kláster premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv Karlovy Vary 2003, s. 77.

¹³⁶ MUCHA, V. et al. *Vzpomínky na Heřmana Josefa Tyla O. Praem*. Praha: GEUM Praha s. r. o., 2005, s. 18.

¹³⁷ TYL, Heřman Josef. *Psancem*. 1. vyd. Třebíč: Arca JiMfa, 1995. 215 s., [6] s. obr. příl. Hroznatova mísa. ISBN 80-85766-62-0, s. 35.

3. americkou armádou. Avšak první kroky Tyla nesměřovaly do Čech, nýbrž do Francie. Během této cesty se u něho začala projevovat nákaza tyfem, se kterou zápasí o život v pařížské nemocnici Pasteurov.¹³⁸ V srpnu 1945 se konečně navrácí zpět domů do kláštera Nové Říše v jihlavském okrese a ihned nastupuje do vedení noviciátu.

Dne 1. března 1946 strahovský opat Bohuslav Jarolímek, generální vikář řádu jmenuje dekretem Heřmana Josefa Tyla převorem tepelského kláštera, se všemi náležitostmi, právy a povinnostmi opata. Dále mu byly vystaveny arcibiskupskou konsistoří v Praze dekrety na administrování na farnostech měst Úterý, Svatý Vojtěch, Vidžín, Ovesné Kladruby, Skoky, Město Teplá a Klášter Teplá.¹³⁹ Tyl se tedy stěhuje zprvu na faru v Teplé, později je již jeho náležitým místem ubytování stává klášter. První, co Tyl podniká, jsou kroky k záchraně premonstrátského kláštera před znárodněním, protože dle retribučního zákona měl klášter premonstrátů připadnout státu. Tyl začíná působit jako novicmistr novoříšský a je jmenován převorem tepelského kláštera. Tyl byl duší a tělem premonstrát, a i když on sám byl po fyzické stránce na tom bídě, ihned se pustil s vervou to toho, aby klášter Teplá zachránil pro své bratry. Využil toho, že byl nacistickým vězněm, a vahou svého pronásledování dokázal přimět úřady k tomu, aby upustili od svého přesvědčení znárodnit klášter. Tepelská kanonie byla opět českou kanonií. Díky svým komunikačním schopnostem Tyl získává po roce 1945 značné množství noviců do kláštera.¹⁴⁰ Za svůj boj proti nacistům a za záchranu mnoha lidí, kteří byli určeni k popravě, byl Tyl čestně vyznamenán válečným křížem, dále stříbrnou medailí I. stupně a pamětním znakem.¹⁴¹

V průběhu roku 1946 zajistil převor Tyl potřebná povolení pro převoz německých členů konventu kláštera premonstrátů ve Speinshartu. Místo bylo azylem pro devět členů německého tepelského konventu až do roku 1948. Poté se přesídlili do Schönau, do bývalého ženského benediktinského kláštera. V roce 1973 odchází do Wilingenu, od roku 1987 až do března 1996 pobýval tepelský exilový konvent v Obermedlingenu, zde je po krátké době pro nedostatek členů rozpuštěn.¹⁴² Nový převor vynakládá všechnu svou sílu k obnově duchovního života, vytváření české komunity. Když bylo odsunuto německé obyvatelstvo,

¹³⁸ MUCHA, V. et al. *Vzpomínky na Heřmana Josefa Tyla O. Praem.* Praha: GEUM Praha s. r. o., 2005, s. 18.

¹³⁹ TYL, Heřman Josef. *Psancem*. 1. vyd. Třebíč: Arca JiMfa, 1995, s. 206.

¹⁴⁰ MUCHA, V. et al. *Vzpomínky na Heřmana Josefa Tyla O. Praem.* Praha: GEUM Praha s. r. o., 2005, s. 37-38.

¹⁴¹ TYL, Heřman Josef. *Psancem*. 1. vyd. Třebíč: Arca JiMfa, 1995, s. 206.

¹⁴² HLINOMAZ, Milan. *Klášter premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska.* Karlovy Vary: Státní okresní archiv Karlovy Vary, 2003, s. 81.

snažil se převor Tyl dosídlit kraj katolíky. Dále své úsilí vynakládal pro obnovu válkou zdevastovaného hospodářství kláštera.¹⁴³

V roce 1947 se udály dvě velice významné události. První z nich byla událost, kdy byl blahoslavený Hroznata prohlášen za svatého také díky iniciativě Tyla. Druhou událostí bylo vydání knihy „*Klášter Teplá*“. Rok na to Heřman Tyl vydává další knižní titul pod názvem „*Dar věnovaný české dívce z koncentračního tábora*“.

Rok 1948 je rok převratu v Československu, k moci se dostávají komunisté. Byla to doba udavačství, záškodnictví, zatýkání a poprav. Režim označoval za nepřítele každého, kdo by mohl ohrozit jejich záměry a plány, a církev nebyla výjimkou. První, kdo pocítil komunistickou ruku, byli biskupové. I v tuto chvíli přichází zkouška pro Heřmana Tyla. Tyl byl zavolán bývalým spoluvězněm z nacistického koncentračního tábora Čepičkou, aby se přidal do služeb režimu. Tyl se měl stát kapitulním vikářem, Dr. Alexej Čepička, ministr spravedlnosti chtěl Tyla posadit na místo odstraněného pražského arcibiskupa Josefa Berana. To však Heřman Tyl striktně odmítl. Ten, kdo podepsal ortel v roce 1949 nad Heřmanem Tylem byl jeho spoluvězeň Čepička.¹⁴⁴ 14. února 1950 je Tyl zatčen v Mariánských Lázních, posléze je uvězněn v Karlových Varech a později je převezen do vězení v Praze. Necelý rok na to, 25. ledna je vynesena nespravedlivý rozsudek, ve kterém je odsouzen ke dvanácti letům vězení. V letech 1951-1958 byl vězněn nejprve ve Valdicích, poté v Jáchymově, Borech, Leopoldově a na konec ve věznici na Mírově. Dvanáctého prosince roku 1958 je Heřman Tyl podmíněčně propuštěn.¹⁴⁵ Po celou dobu, kdy byl zatčen převor Tyl, stal se představeným kláštera podpřevor Leo Moláček. Byl jím až do protiprávního zrušení, poté je převezen do internace v Želivě. Když je propuštěn, nemocný dožívá na děkanství v Mariánských Lázních.¹⁴⁶

Heřman Josef Tyl, který byl neprávem odsouzen k několikaletému pobytu ve vězení, podle svědectví svých přátel, vnímal svůj pobyt ve vězení jako možnost pomáhat, naslouchat a plnit potřeby pro duchovní úlohu všem, kteří s ním sdíleli jeho osud, ke kterým ho Bůh poslal. A současně veškeré toto dění přijmout za smír člověka s Bohem.¹⁴⁷

¹⁴³ *Minulost tepelského kláštera premonstrátů v dokumentech: katalog výstavy archiválií, pořádané k 800. výročí založení kláštera.* Teplá: Klášter premonstrátů, 1994. 45 s. Hroznatova mísa, s. 13.

¹⁴⁴ MUCHA, V. et al. *Vzpomínky na Heřmana Josefa Tyla O. Praem.* Praha : GEUM Praha s. r. o., 2005, s. 59.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 58.

¹⁴⁶ HLINOMAZ, Milan. *Klášter premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska.* Karlovy Vary: Státní okresní archiv Karlovy Vary, 2003, s. 84.

¹⁴⁷ TYL, Heřman Josef. *Strom krásný a urostlý: myšlenky a vzpomínky z let 1951-1958.* 1. vyd. Praha: Geum, 2003, 35 s. ISBN 80-86256-33-2, s. 8.

Po propuštění z Mírova se Tyl vrací ke svým rodičům do Cakova. Vzápětí začíná pracovat v JZD, kde Heřman Tyl pracoval manuálně a vykonával různé práce, v družstvu pracuje až do roku 1964. Poslední dva roky, mu byla určena práce skladníka a byl zvolen do postu místopředsedy JZD. 15. června 1961 Ministerstvo spravedlnosti v Praze oznámilo, že Heřmanu Tylovi sedmého června prezident republiky odpouští veškeré tresty a navrácí mu všechna čestná práva. V neveřejném zasedání dne 26. ledna 1964 okresní soud v Olomouci zahladil jeho odsouzení. Od prvního prosince téhož roku je ustanoven jako administrátor farnosti v Bohuslavicích u Konic, na základě dekretu kapitulní konsistoře v Olomouci a od roku 1969 se stává administrátorem děkanského úřadu v Mariánských Lázních.¹⁴⁸

Dne 1. října 1970 Heřman Tyl obdržel diplom, který byl vystaven výborem SPB v Olomouci, též získává pochvalná uznání a plaketu Ústředního národního výboru NF. Den, kdy Tyl dovršil šedesátí let, 31. července 1974 mu je odebrán státní souhlas a je poslán do důchodu. Již během několika dní měl povinnost se odstěhovat z Mariánských Lázních. Dne 3. srpna 1974 je jmenován arcibiskupským radou.¹⁴⁹ Po obdržení rozkazu o vystěhování z Mariánských Lázních napsal Heřman Tyl svému spoluvězni Gustavu Husákovi, se kterým obýval jednu celu v komunistickém kriminále. V dopise mu vylíčil, co ho potkalo, odpovědi se však nedočkal. Načež mu přišel dokument od krajského církevního tajemníka, ve kterém je uvedeno, že se může nastěhovat na faru v Bítově.

Na bítovské faře měl zákaz vstupovat do kostela předními dveřmi, neměl státní souhlas. Sloužil mši tajně v kostele a vchod do sakristie byl ze dvora. V roce 1987 dostává státní souhlas, že může působit u Sv. Mořice v Olomouci, zde vypomáhal jako kaplan půl roku. Poté dostal místo ve Slatinicích u Olomouce, kde působil dva roky jako administrátor. Heřmanu Tylovi se však ve Slatinicích začala projevovat skleróza, stalo se, že kousek mše svaté vynechal.¹⁵⁰

Heřman Tyl se vrací zpět na západ Čech po třech letech, které strávil na Moravě. Dne 19. září 1989 je zvolen opatem kláštera Teplá, ve funkci administrátora byl již od roku 1951. Přichází 14. říjen, den, kdy je benedikován v kapli Arcibiskupského paláce v Praze. Jako těžce nemocný skleriózou multiplex je v letech 1990-1993 na děkanství v Mariánských Lázních opečováván řeholními spolubratry a sestrami. Jako svého zástupce pověřil opat Heřman Josef Tyl převora Huga Josefa Pitla.¹⁵¹

¹⁴⁸ TYL, Heřman Josef. *Psancem*. 1. vyd. Třebíč: Arca JiMfa, 1995, s. 208.

¹⁴⁹ MUCHA, V. et al. *Vzpomínky na Heřmana Josefa Tyla O. Praem*. Praha : GEUM Praha s. r. o., 2005, s. 88.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 113.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 106.

V prosinci roku 1992 přijel z Říma generální opat premonstrátského řádu Marcel Van de Ven. Zde přijal od nemocného opata Heřmana Josefa Tyla rezignaci. Začala se příprava na volbu nového opata tepelské kanonie. Dne 13. března 1993 byl volební kapitulou za předsednictví generálního opata Marcela zvolen padesátým druhým opatem Jan Křtitel Vladimír Franze na šesti leté období. Zvolený opat přijal dne 15. dubna opatskou benedikci, kterou mu udělil Otec biskup Václav František Lobkowitz OPraem.¹⁵²

Koncem léta podal svou rezignaci generálnímu opatovi opat Jan Křtitel Franze. Ta je přijata až 20. listopadu. Generální opat jmenoval do úřadu administrátora kláštera Tadeáše Zdeňka Řaháka OPraem. ze strahovského kláštera.¹⁵³

Heřman Josef Tyl byl nesmírně silnou osobou jak tělem, tak duchem. Je důležité, aby jeho život byl připomínán.

10. prosince 1993 ve svátek Neposkvrněného Početí Panny Marie v pět hodin a třicet minut ráno zemřel opat Heřman Josef Tyl. Jaký to osud, opat Heřman Josef Tyl byl velkým zastáncem Panny Marie.

Dne 17. prosince 1993 byl Heřman Josef Tyl prozatímně pochován na mariánskolázeňském hřbitově. 28. října 2002 bylo poté tělo pana opata slavnostně přeneseno a uloženo na nový klášterní hřbitov do Teplé.¹⁵⁴

5.13 JAN KŘTITEL FRANZE

Narozen ve Vyškově dne 22. února roku 1946. Vystudoval nejprve pedagogickou fakultu, poté teologickou fakultu v Litoměřicích. V březnu roku 1993 byl zvolen generálním opatem a v dubnu téhož roku je benefikován na opata, avšak již v srpnu 1993 rezignoval ze zdravotních důvodů. Poté vykonával funkci novicmistra v klášteře Teplá.¹⁵⁵ Následuje doba administrátorů kláštera. Tato doba trvala 18 let než byl zvolen generálním opatem, opat nový.

¹⁵² *Na Hroznatově míse: sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé*. Týn nad Vltavou: Marek Svoboda, 1999. Pro klášter premonstrátů v Teplé vydalo nakladatelství Gloria Rosice u Brna. Vydání 1., L. P., 2001. ISBN 80-85799-96-0 s. 82.

¹⁵³ Tamtéž, s. 87.

¹⁵⁴ MUCHA, V. et al. *Vzpomínky na Heřmana Josefa Tyla O. Praem*. Praha: GEUM Praha s. r. o., 2005, s. 149.

¹⁵⁵ Rozhovor autorky (Jany Ondreichkové) s P. Augustinem Jánem Kováčikem OPraem, dne 22.05.2020 v Teplé. Audio záznam uložen v soukromém archivu autorky.

6 VYPRÁVĚNÍ P. AUGUSTINA JÁNA KOVÁČIKA OPRAEM. O TEPELSKÝCH OPATECH VE 20. STOLETÍ¹⁵⁶

Pro klášter Teplá a jeho opaty se 20. století stalo znamením mnoha zlomových událostí. Po Clementsovi se opatem stal Johann Babtist Helmer, řádovým jménem Gilbert, zvolen byl generální opatem v roce 1900. Byl profesorem germanistiky, byl velmi vzdělaným člověkem. Vybuďoval současnou novobarokní knihovnu, která je umístěna v konventu, protože původní barokní knihovna nestačila. Dnes je z části udělaná konventní kaple a z druhé přednášková síň. Za jeho dlouhého funkčního období, které trvalo čtyřicet čtyři let se hodně rozrostl historický fond knihovny. Nakoupil Poenitentiale, což je velmi významné germanikum z 9. století. Je to pomůcka pro zpovědníky, napsaná hornoněmeckým dialektem a latinsky. Počátek 20. století, byl velmi úspěšný, hodně se budovalo i v samotném klášteře. Dalším dílem opata Helmera bylo museum, musejní sál. Dokonce zamýšlel na východní straně udělat další kvadraturu, ale to se realizovat nepodařilo, je to však dochováno v plánech kláštera. Za jeho působení se přivezli ostatky zakladatele Mariánských Lázních, opata Reitenbergera, rodáka z městečka Úterý, který byl internován ve Wiltelnu, přes 40 let žil v exilu. Podle některých pramenů to byla reakce bratří na jeho velkolepé plány s budováním Mariánských Lázních, ale náš nynější řádový historik pan doktor Charous, bádal v archivech a dle jeho názoru měl své přičinění kníže Richard Metternich. Důvod byl prostý, protože začal v té době budovat lázně Kynžvart a v Reitenbergerovi viděl velkou konkurenci. Reitenbergerovi se dařilo lépe, v lokalitě bylo více pramenů a podmínky pro vznik lázní čili byly lepší. Metternich se tedy přičinil o to, aby byl internován, sesazen z funkce opata a žil v rakouském Insbrucku, klášteře Wilten. V roce 1913 byly převezeny jeho ostatky, které uložili bratří do nové hrobky, kterou nechal vybudovat opat Clementso. Tam odpočívají opati budovatelé Clementso, Helmer, Reitenberger.

Opat Helmer za svého dlouhého opatování nepřijal ani jednoho českého zájemce, novice o vstup do řádu. Teplá opravdu byla vyhlášeným klášteřem pro Němce z celé republiky Čech, Moravy, Slezska, takže zde bylo mnoho bratří z pražských a brněnských Němců. Opat byl vyhlášen pro svůj nacionalismus, neměl rád Československou republiku, protože klášter přišel o majetky v letech 1924, 1926. Bylo to přes 250 ha. Nejenom církev

¹⁵⁶ Rozhovor autorky (Jany Ondreičkové) s P. Augustinem Jánem Kováčikem OPraem., dne 22.05.2020 v Teplé. Audio záznam uložen v soukromém archivu autorky.

přišla o své majetky, ale i šlechtici, velkostatkáři. Československý stát zabral majetek na který neměl nárok, platil tehdy tzv. záborový zákon. Klášter v té době byl velikým zaměstnavatelem díky Mariánským Lázním, dále pak i lesnímu hospodářství, zemědělství. (Dle názoru pana Augustina Kováčíka bývalého administrátora se majetek nezakupoval díky dobrému jménu kláštera a také že by místním občanům bylo trapné zkupovat opravdu starobylý vladycký Hroznatův majetek, který tedy klášter užíval). V třicátém osmém roce bylo všechno vráceno. Byly též dochovány originální soupisy majetků. Klášter tedy i nadále hospodařil, avšak v roce 1939 se země stala součástí Velkoněmecké říše. Opat Helmer ze začátku věřil vůdci, ale postupem času prohlédl zamýšlené úmysly Hitlera a snažil se udržet klášter, protože i za nacistů klášter hospodářsky utrpěl. I za Hitlera hrozila konfiskace nebo hůře, likvidace tepelského kláštera, jelikož bylo zapotřebí z něčeho financovat válku. Opat Hemler prodal pod nátlakem lázně a jiné budovy Velkoněmecké říši. Nebylo to opatovo svobodné rozhodnutí. V době, kdy klášter byl „německý“, trpěl ze strany nacistů příkoří. Byl zde toho času pracovní tábor, kde byly nasazeny ženy, mladé dívky. (Pan Augustin osobně zažil po devadesátém roce návštěvu několika již postarších dam z Německa, které se do kláštera přijely podívat. Vyprávěly panu převoru Augustinovi, že bratři museli uvolnit těmto dělnicím, brigádnicím pracovního tábora prvním nadzemním podlaží konventu). Za dob války bratří, kteří pracovali v duchovní správě například ve městě Teplá, nesměli zůstat v klášteře přes noc, protože klášter byl bedlivě hlídán nacisty. Opat Helmer byl tudíž vězněn ve vlastním domě, neměl to tak snadné, i když byl prorežimní, i když byl Němec a velmi zapálen za německví, byl pod tvrdou kontrolou. Koncem dubna 1944 opat umírá, nově byl zvolen opat Petr Möhler.

Petr Möhler pocházel z Holešova, byl profesorem a uměl česky velice dobře, protože babička byla Češka, takže byl ze smíšené rodiny. Byl opatem opravdu krátce, dá se říci, že rok. Poté přišel konec války, pětáctýřicátý rok, a byl internován, uvězněn v Chebu v domácím vězení u Sester svatého kříže. To je klášter, který byl na konci Chebu, směr na Waldsassen. Tam byl vězněn rok. Dva spolubratři ho navštívili při bramborové brigádě, kdy utekli při polední přestávce, aby navštívili opata Möhlera. Sestry je k němu pustili, a on je s radostí přivítal. Němečtí bratři byli odsunuti ve čtyřicátém šestém, nebyl to drastický odsun, jako u většiny německých obyvatel, díky Heřmanu Josefu Tylovi si němečtí bratři mohli odvézt spousty věcí, například knihy, nábytek a v Mariánských lázních na nádraží se poté vše nakládalo do vagónů. Odvezli je do Speinshartu, to je sto kilometrů od Teplé v Horním Falcu v Bavorsku. Tam tedy zůstali starší bratři, kteří tam dožili a mladší se usadili

v Schönnau v Porýní, později však dostali nový klášter u Augsburgu, Obermedlingen. Vznikla nová „Teplá“, kde se stal opatem Wolfgang Böhm. Wolfgang Böhm zemřel v osmdesátém čtvrtém roce.

Heřman Tyl se snažil klášter znovu oživit a dát mu rozměr duchovní i společenský. Byl to člověk, který měl velké konexe. Hned po válce byly snahy zkonfiskovat majetek tepelského kláštera. Existují různé úřední listiny, kdy byla snaha podsouvat němectví. Úředníci a mocipáni psali holé nesmysli, například že je církev katolická německá, což je nesmyslné. Církev je římskokatolická. Díky osobě Heřmana Josefa Tyla nedošlo ke konfiskacím po čtyřicátém pátém roce. Tyl se snažil získat nové členy, jak z Čech, Moravy, tak Slovenska, aby zde obnovil komunitu, aby začal klášter znovu žít. Doba byla nepříznivá. V církvi, když se schylovalo k únoru čtyřicet osm, zůstali zde z těch původních bratří pouze dva. Díky opatovi, tenkrát převoru Tylovi zde vzniklo družstvo blahoslaveného Hroznaty, byli to lidé z východního Slovenska kolem Dukly, kteří v bojích o Duklu přišli o všechno, zůstalo jim jenom, to, co sami měli na sobě. Když přišli do vesnice, byla vypálená. Heřman Tyl po válce tedy jel na Slovensko a přivezl rodiny na Tepelsko, kde spolu hospodařili. Z 13. na 14. dubna se uskutečnila akce „K“, likvidace mužských klášterů. Klášter byl přepaden kolem půlnoci. Příslušníci komunistického režimu odemkli klášter, vůbec nepoužili násilí. Pánové v dlouhých kabátech přišli a pan převor Tyl s panem Valachem (přišel společně s panem převorem Tylem z Moravy) museli do konventu vzbudit bratry. Bylo zde pár starých bratří, mladí bratří byli tenkrát v Praze na studiích, bydleli na Strahově. Ty staré odvezli nejprve do internačního tábora do Broumova. Samozřejmě převor kláštera Heřman Josef Tyl byl odsouzen. Mladší bratry poslali na vojnu, byli v Komárně u Pomocného Technického Praporu. Řeholní život byl úředně zrušen v padesátém roce, to bylo velice těžké období. Pan opat byl odsouzen na pětadvacet let. Odseděl přibližně polovinu, poté v šedesátých letech se vrátil domů na Moravu do Cakova, kde ho zaměstnali v JZD, dělal tam skladníka. Když bylo po osmašedesátém uvolnění, dostal se do duchovní správy do Mariánských Lázní. Jakmile dovršil Tyl šedesáti let, obdržel od církevního tajemníka, který dohlížel nad duchovní službou duchovních kněží, poděkování za službu, s tím, že odchází do důchodu. Jeho služba jako duchovního kněze skončila. Jeho sestra mu nabízela, že může zůstat u ní, on nechtěl. V komunistickém vězení seděl s Gustávem Husákem. Tyl mu napsal dopis, kde ho oslovuje příteli. Popisuje mu, že zůstal bez práce jako duchovní a v šedesáti letech byl při síle a rád pracoval, ale nemá kde bydlet. Husák mu zařídil bydlení na Moravě

v Bítově. Historický Bítov zaplavili, když stavěli přehradu a vystavili Bítov nový i novým kostelem a farou.

Pan převor Heřman byl zvolen opatem v roce osmdesát devět, těsně před revolucí. Dlouho ve funkci nebyl ze zdravotních důvodů. Funkci převzal pater Hugo jako převor, byl administrátor kanonie. V roce 1993 se konalo výročí osm set let od založení kláštera. Uskutečnila se volba opata, kdy jím byl zvolen opat Jan Křtitel Franze, který rezignoval po třech měsících ze zdravotních důvodů. Po něm nastupuje administrátor Tadeáš Řehák ze Strahova, který také po roce rezignoval. Ještě před Tadeášem byl jmenován administrátorem kanonie, nynější opat pan Filip Lobkowicz, který také po dvou měsících rezignoval z úřadu administrátora. Od 1.května 1995 byl jmenován administrátorem kanonie Evermod Šidlovský z pražského Strahova. Pokud nejsou lidé, kteří by byli schopni řídit klášter, kanonii, tak sám generální opat jmenuje administrátora. Opat je volen a administrátor je jmenován generálním opatem. Administrátor Evermod Šidlovský byl od 1. května 1995 administrátorem do ledna 1998.

6.1 P. AUGUSTIN JÁN KOVÁČIK OPRAEM - ADMINISTRÁTOR KLÁŠTERA V LETECH 1998-2011¹⁵⁷

Narozen na Slovensku. Vystudoval zemědělskou školu, pracoval osm let v JZD. Poté se dostává do Prahy, protože chce studovat teologii. Na Slovensku za minulého režimu nebylo možné se ucházet o studium teologie, pokud měl někdo pouze střední odbornou školu. Byla zde podmínka ze strany církve, církevních představitelů mít klasickou maturitu, proto se hlásil na teologickou fakultu do Litoměřic ještě v té době do devadesátého roku. Dostal se až na počtvrté. Měl protekci jednoho kněze, který se angažoval v „Pacem in terris“, což byla kněžská organizace, kolaborující s komunistickým režimem. Ještě před tím začal v osmdesátých letech tajně studovat teologii u dominikánů. Bylo to náročné, jelikož tenkrát pracoval v Praze. Pracoval manuálně u sadů, lesů v zahradnictví, poté pracoval v domově důchodců na pražské Malé Straně, tam dělal uklízeče. Když se pan Kováčik nedostal na potřetí na studia, chtěl studovat zdravotní školu, kde by se stal zdravotním bratrem. V roce 1986 tajně přichází do řádu díky pateru Hugovi a jednomu spolubratrovi. V roce 1992 byl vysvěcen na kněze zde v klášteře v Teplé. Začal působit v Mariánských Lázních, v Chebu. Z Chebu ho v roce 1997 administrátor Šidlovský odvolal z pastorače z farnosti a jmenoval ho převorem. V klášteře Teplá je od poloviny dubna 1997 až doposud. Administrátorem byl

¹⁵⁷ Rozhovor autorky (Jany Ondřejkové) s P. Augustinem Jánem Kováčikem OPraem., dne 22.05.2020 v Teplé. Audio záznam uložen v soukromém archivu autorky.

jmenován v roce 1998 a působil v této funkci až do roku 2011. Když vstoupil do řádku, tak jeho otec už nežil, jenom matka. Ta ani sourozenci nevěděli, že byl členem řádu, protože to bylo v rozporu se zákonem, jen pár bratří to vědělo. Barvy odhalil až v devadesátém roce, až to bylo možné. Nynějším opatem je pan opat Filip Lobkowicz a pan Augustin byl jmenován panem opatem převorem opětovně. V tepelském klášteře je tedy převorem a farářem.

6.1.1 PŮSOBNÍ P. AUGUSTINA JÁNA KOVÁČIKA OPRAEM. JAKO ADMINISTRÁTORA KLÁŠTERA V LETECH 1998-2011¹⁵⁸

Pan Augustin Kováčik byl jmenován v dubnu 1997 převorem, představeným domu, komunity. Poté, co byl Šidlovský odvolán generálním opatem v lednu 1998 se automaticky stal převor Augustin Kováčik statutárem. Musel ho schválit generální opat. Tuto funkci zastával od toho ledna 1998 až do října 2011. Dle slov pana Augustina to bylo to velice těžké období, nerad na to vzpomíná. Funkce obnášela v podstatě to, co dělá opat. Administrátor byl statutárem před státem. Za působení pana Augustina se musela udělat revize a inventarizace majetků, protože se zcelovaly parcely, což znamenalo zdlouhavé dohledávání historických map apod. Klášter byl v dezolátním stavu, v roce 1990 se začaly práce v klášteře. Armáda, která pobývala v klášteře od září 1950 se o klášter relativně starala. Byl to lepší případ, než kdyby zde působil Státní statek, to už by z kláštera dnes byla nejspíše hromada kamení jako tomu je v případech Smrčí a Ovčí dvůr. V klášteře víme, že je štolový systém, sklepy, ale i chodby pod celým konventem, a to právě vojáci používali jako septik. Tekly zde splašky, do kterých se sypal popel. Čili hned v devadesátém roce se začalo čistit podzemí. To se čistilo deset let, protože štolky byly zanesené až ke stropům. Jsou to úzké chodby a je k tomu potřeba jen lopatka a kýbl, což byly středověké podmínky. Práci začali dělat horníci z Ostravy. Doly se také začaly zavírat po roce 1990. Z podzemí se vyneslo několik tun sutí a jelikož byla narušena i statika od vlhkosti v podzemí, začal klášter praskat a vzlínat se.

Po desetileté snaze se zadařilo získat peníze z Evropské Unie, necelou půl miliardu korun na obnovu, revitalizaci kláštera. Opravil se celý jih kláštera, prelatura, konvent a východ. Od podzemí, štol až ke komínu. Udělala se rekonstrukce interiérů, exteriérů, statika. Byl to úžasný počín, ale stálo to deset let práce, úsilí, ježdění, vypisování a návštěv. Tato dotace byla stoprocentně hrazená a průběžně financovaná. Co bylo zdlouhavé, byla

¹⁵⁸ Rozhovor autorky (Jany Ondreichkové) s P. Augustinem Jánem Kováčikem OPraem, dne 22.05.2020 v Teplé. Audio záznam uložen v soukromém archivu autorky.

korespondence, jelikož jedna věc byla přehazovaná sem a tam, buď to s ministerstvem kultury, prostředí nebo s institucí pro místní rozvoj. Takže zde bylo zaangażováno vícero ministerstev. Opravdu se konzultovala jedna věc desetkrát. Musela mít veškeré náležitosti, aby prošla a klášter nemusel vracet dotaci, to by bylo likvidační. V době, kdy byl pan Kováčik administrátorem zažil šest ministrů kultury. To bylo také náročné, každý ministr měl samozřejmě svůj tým a každý byl chytrý jako „rádio“. Pokaždé, když přišli do kláštera bylo všechno špatně. Když se pan Kováčik ohrazoval, co konkrétně dělají špatně, tak mu bylo řečeno, i po předložení manuálu, který byl vypracován na počátku, který vypracovali zaměstnanci kultury, byl chybný. Ptal se pracovníků z ministerstev, co je tedy špatně. Odvětili, že to lze provést i jinak. Pana Kováčika zarážela ta neúcta vůči práci předchůdců. Zde byla neustálá snaha bořit to, co se započalo, co se vybuďovalo, což vidíme i dnes. Nějaká malost naše, hloupost nám nedovolí, abychom v započaté rozdělané práci pokračovali, protože to stojí hodně námahy, času a peněz.

Z vyšších míst byl nátlak na předělání práce ohledně rekonstrukce kláštera, ale vždy se to podařilo uhájit. Zde jsou jasně daná pravidla, podle kterých se postupuje. Kontroly probíhající pomalu každý týden z ministerstva financí, ale i z Bruselu (dvě mezinárodní kontroly). Nyní má klášter poslední měsíc udržitelnosti, jelikož doba udržitelnosti je daná na pět let. Pan Kováčik je velice rád, jelikož klášter obstál a může tak vykonávat náplň, pro kterou byla rekonstrukce dána, vybudování multifunkčního centra, jak pro duchovní, tak i společenskou službu.

V říjnu v roce 2011 proběhla volba opatská, byl zvolen opatem Filip Lobkowicz, který je opatem doposud. Nejprve byl zvolen na šest let. Toto šestileté období vypršelo před dvěma lety, poté byla opět volba opatská a byl zvolen znova s tím rozdílem, že na devítileté období. Původně funkce opata byla na doživotí. Po druhém vatikánském koncilu po roce 1965 se prováděli organizační a právní úpravy. Nyní v těchto řeholních institucích už tedy není tato funkce na doživotí, ale je na určité období. Může to být do určitého věku např. 70 nebo 75 let nebo právě na funkční období minimálně devítileté. Některé řády mají volené období na čtyři roky, takže je to různé, dle řádů. Je to interní věc a každá řehole, řád si to upravuje podle svého uvážení.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce byla věnována opatům kláštera Teplá v 19. a 20. století. Jejím cílem bylo přiblížit jejich životní příběhy a aktivity, které byly ovlivněny mnoha fenomény té doby.

V první části této práce byl charakterizován vznik řádu premonstrátů v první polovině 12. století n.l. ve Francii a taktéž nastíněno úsilí sv. Norberta, který položil základy tohoto řádu. Tento úsek je dále členěn do podkapitol, které se zabývají charakteristikou řádu a šíření řádu premonstrátů do českých zemích. V kapitole Město Teplá je přiblížena stručná historie města a politický vývoj, jelikož město Teplá bylo nedílnou součástí tepelské kanonie dlouhá staletí. Následující kapitola je věnována blahoslavenému Hroznatovi, zakladateli, díky kterému byl postaven tento monumentální klášter.

Stěžejní kapitoly této bakalářské práce jsou zaměřeny na opaty kláštera Teplá v 19. a 20. století. Ve stručnosti jsem se pokusila v chronologickém pořadí zaznamenat životní příběhy a aktivity opatů tamního kláštera. Čím přispěli ke zvelebení jak kláštera samotného, tak regionu s největším důrazem na založení věhlasných a světoznámých Mariánských Lázních. Práce je také zaměřena na dobu, která byla důležitým mezníkem v historii kláštera, jako byl nacionalismus, nacionální socialismus či komunismus. Především komunismus byl příčinou zvrátů v životě opata Heřmana Josefa Tyla. Rozhovor s převorem a bývalým administrátorem kláštera Teplá panem Augustinem Jánem Kováčikem OPraem. mi přiblížil životní příběhy tamních opatů novodobé historie. Byl nesmírně vstřícný a ochotný. Paní Mgr. Jana Oppeltová, Ph.D. mi velice pomohla s překladem a interpelací vybraných témat bakalářské práce. Klášter si dokázal zachovat své duchovní, kulturní i architektonické dědictví napříč celou osmi set letou historií. Dokázal čelit turecké invazi, husitským válkám, selskému povstání, drancování a plenění Švédů, německé invazi v době druhé světové války a komunismu. V každé této době věrně stály a hájili klášter opati a spolubratři.

Při psaní této bakalářské práce jsem si prohloubila a ověřila své znalosti, hlavně z novodobé historie a historie založení Mariánských Lázních. Pro mě samotnou se staly zajímavými informacemi vznik premonstrátského řádu a životní příběh Heřmana Josefa Tyla, který byl neprávem odsouzen k několika letům vězení. Zažil příkoří, a přesto si dokázal udržet čistou mysl a pozitivismus.

Opati, kteří vedli tepelský klášter v 19. století budovali nové kostely, školy, fary, podíleli se na rozvoji Mariánských Lázní a dalších obcí a vesnic. Století dvacáté je ovlivněno

politickým vývojem země, které nešťastně poznamenalo opaty i samotný klášter s jeho statky na desítky let.

Klášter Teplá v minulosti sloužil a nadále slouží jako námět k studentským pracím. Je to velice důležité, jelikož dle mého názoru klášter Teplá překypuje bohatou historií, která by se měla dostat do podvědomí širšího okruhu lidí. Dnes klášter slouží jako multifunkční centrum, jak pro duchovní službu, např. křty, biřmování, tak i společenskou. Je místem prohlídek a expozice, konání koncertů, příměstských táborů, vzdělávacích programů a dalších zajímavých činností.

Klášter Teplá spolu s jeho opaty a spolubratří tvoří neodmyslitelné bohatství této země. Právem se premonstrátský klášter stal národní památkou, před kterou stojí člověk s pokorou.

Svou prací jsem chtěla přispět ke zviditelnění opatů v 19. a 20. století a jejich konání v klášteře Teplá. Jelikož jejich skutky přispěly a ovlivnily tuto významnou tepelskou kanonii, která hrdě stojí již osm set let.

SUMMARY

This bachelor thesis describes the life stories and activities of the abbots from the Premonstratensian monastery Teplá. Part of this work is devoted to a brief history of the Teplá monastery, the town of Teplá itself, which was an integral part of the Teplá canonry for many centuries, and to the blessed Hroznat, the founder of the Teplá canonry. The aim of this work is the chronological division of the abbots of the Teplá monastery of the 19th and 20th centuries. Their actions and deeds are described, which contributed to the development of the monastery and the region - especially the founding of the new town of Mariánské Lázně spa. At the same time, the life stories of the abbots, which are inscribed in the history of the monastery, are described. Above all, the communist regime became a fatal milestone for the life of Abbot Heřman Josef Tyl. The key literature is relevantly modified monograph and information obtained from the interview. Based on oral history, an interview was conducted with the abbots with the prior and former administrator of the Teplá monastery, Mr. Augustin Ján Kováčik OPraem. He told their life stories in the modern history of the Teplá canonry. Today, the monastery serves as a multifunctional center, both for spiritual service (eg baptisms, confirmation) and social services. It is a venue for concerts, suburban camps, educational programs and other interesting activities. The Teplá Monastery together with its abbots and confreres form an inseparable wealth of this country, the Premonstratensian monastery has rightly become a national monument, facing a man with humanity.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

LITERATURA

ARDURA Bernard a DOLISTA, Karel. *Prémontrés en Bohème, Moravie et Slovaquie = Premonstráti v Čechách, na Moravě a na Slovensku = Premonstratenser in Böhmen, Mähren und in der Slowakei = Premonstratensians in Bohemia, Moravia and Slovakia*. 1ère éd. V Praze: Univerzita Karlova, 1993. 61 s. ISBN 80-7066-768-0.

BASIL, Grassl: *Geschichte und Beschreibung des Stiftes Tepl. Pilsen 1929*.

BRANDL, Engelbert. *Opat Karel Reitenberger: zakladatel Mariánských Lázní*. Vydání první. Teplá: Místní akční skupina Náš region společně s Úterským občanským sdružením Bart, [2014], ©2014. 94 stran. Venkovské baroko. ISBN 978-80-905583-0-4.

BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. II. díl, I. svazek, Řeholní kanovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2003. 163 s. ISBN 80-7277-086-1.

BUCHTELE, Zdeněk, 1950-. *Objevy a zajímavosti v okolí Mariánských Lázní. Část XI. Zdeněk Buchtele, Richard Švandrlík. Velká Hleďsebe : Z.Buchtele, 2012. 62 s. : .*

ČERMÁK, Dominik Karel. *Premonstráti v Čechách a na Moravě: stručné vypsání osudů jednotlivých bud' ještě stávajících neb již vyhlazených klášterů toho řádu dle roků jich založení*. V Praze: Nákladem kanonie Strahovské, 1877. v, 573 s.

Chaloupková, Jana. *Město Teplá slovem a obrazem. [text Jana Chaloupková] ; [foto Jan Borecký]*. Teplá : Městský úřad Teplá, 2002. 28 s. : il.

Klášter premonstrátů Teplá. Most: Aa Reklamní agentura, 1999. 20 s. ISBN 80-238-5032-6.

HLINOMAZ, Milan. *Klášter premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv Karlovy Vary, 2003. 317 s. Malé karlovarské monografie, sv. 2. ISBN 80-239-0337-3.

JANOUSĚK, Hroznata František. *Klášter Teplá: minulost - současnost*. V Třebíči: Arca JiMfa, 1993. 87 s., [4] s. obr. příl. ISBN 80-85766-05-1.

JIRÁSKO, Luděk a KLIMEŠ, Josef. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. Praha: Fénix, 1991. 173 s. ISBN 80-85245-11-6.

JONÁK, Jan, HARANT, Alexandr a HLINOMAZ, Milan. *Mariánské Lázně: 200 let lázeňství = Marienbad: 200 Jahre der Heilbäder = Mariánské Lázně: 200 years of balneology = Mariánské Lázně: 200 let kurortnomu delu: [1808/2008]*. 1. vyd. Mariánské Lázně: Pro Městský úřad Mariánské Lázně vydalo Fotostudio Jan Jonák, 2008. 179 s. ISBN 978-80-254-2718-7.

KAZDA, Ludolf Josef. *800 let kláštera v Teplé u Mariánských Lázní: Jubilejní rok 1993: Program, informace*. Teplá u Mariánských Lázní: Hroznatova mísa, 1992. [28] s.

KLIMEŠ, Filip. *Stift Tepl: Uibersicht der merkwürdigsten, in den Annalen des Prämonstratenser-Stiftes Tepl verzeichneten Ereignisse in und ausser dem genannten Stifte seit dessen Gründung*. Prag: [nakladatel není známý], 1859. 60 stran, 2 nečíslované složené strany příloh.

KUBÍN, Petr. *Blahoslavený Hroznata: kritický životopis*. Vyd. 1. V Praze: Vyšehrad, 2000, 284 s. Historica. ISBN 80-7021-418-X.

KUČA Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VII*. díl. Nakladatelství Libri, Praha 2008. ISBN 978-80-7277-041-0.

LANGÁŠ, Josef. *Tepelské panství a současnost : Klášter a město Teplá, velkostatky a lesy premonstrátů, vlastnické a historické vztahy, památky a významná místa (Mariánské Lázně, Úterý, Mnichov, Krukanice, Otročin, Ovesné Kladruby)*. Josef Langáš. Planá : Mireprint, 2014. 112 s. : .

MRKVIČKA, Antonín a HRUBEŠ, Jiří. *Knihovna Teplá - Klášter*. 2., přeprac. vyd. Praha: STN, 1962. 27 s., [4] s. obr. příl.

Minulost tepelského kláštera premonstrátů v dokumentech: katalog výstavy archiválií, pořádané k 800. výročí založení kláštera. Teplá: Klášter premonstrátů, 1994. 45 s. Hroznatova mísa.

MUCHA, Vojtěch, ed. et al. *Vzpomínky na Heřmana Josefa Tyla O. Praem*. 1. vyd. Teplá: Kanonie premonstrátů Teplá, 2005. 159 s. ISBN 80-86256-40-5.

Na Hroznatově míse: sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé. Týn nad Vltavou: Marek Svoboda, 1999. Pro klášter premonstrátů v Teplé vydalo nakladatelství Gloria Rosice u Brna. Vydání 1., L. P.. 2001, ISBN 80-85799-96-0.

Na Hroznatově míse: sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé. Týn nad Vltavou: Marek Svoboda, 1999. Pro klášter premonstrátů v Teplé vydalo nakladatelství Gloria Rosice u Brna. Vydání 1., L. P. 2007, ISBN 978-80-86760-36-0.

Národní knihovna České republiky. Z rukopisu uloženého v Národní knihovně Praha, sign. Teplá A 61, str. 432.

PELANT, Jan. *Města a městečka Západočeského kraje: stručné dějiny, současnost a výběrová bibliografie 129 míst.* 1. vyd. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1984. 312 s.

TYL, Heřman Josef. *Klášter Teplá.* Vydání první. V Plzni: Klášter Teplá u Mariánských Lázní, 1947. 86 stran.

TYL, Heřman Josef. *Psancem.* 1. vyd. Třebíč: Arca JiMfa, 1995. 215 s., [6] s. obr. příl. Hroznatova mísa. ISBN 80-85766-62-0.

TYL, Heřman Josef. *Strom krásný a urostlý: myšlenky a vzpomínky z let 1951-1958.* 1. vyd. Praha: Geum, 2003, ISBN 80-86256-33-2.

90 let trati Mariánské Lázně – Karlovy Vary, Vydaly ČSD Karlovy Vary 1988. Publikace jubilejní. 23 s. : il.

800 let kláštera v Teplé u Mariánských Lázní : Program. Informace / Sest. Ludolf Josef Kazda. Teplá u Mariánských Lázní : Premonstrátský klášter, 1993. -- nestr.

ŠVANDRLÍK, Richard a WIESER, Stanislav. *Mariánské Lázně & klášter Teplá krok za krokem: procházka městem.* Vyd. 1. Karlovy Vary: Promenáda, 1996. 34 s. ISBN 80-238-0275-5.

ŠVANDRLÍK, Richard a BUCHTELE, Zdeněk. *Mnichov - městečko u Mariánských Lázní.* Mariánské Lázně: [Richard Švandrlík, 2010. 222 s., [10] s. barev. obr. příl. ISBN 978-80-254-7923-0.

ZELENKOVÁ, Pavla. *Premonstrátský klášter a kostel sv. Jiljí v Milevsku*. Vydání první. Praha: Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2018. 297 stran. Opera Facultatis theologiae catholicae Universitatis Carolinae Pragensis. Historia et historia artium, vol. XXIX. ISBN 978-80-7422-583-3.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

Jihočeská vědecká knihovna v českých Budějovicích. *Kohoutí kříž*. <<https://www.kohoutikriz.org/autor.html?id=mohle>> [citováno 27. 05. 2020].

Klášter premonstrátů Teplá [online]. Dostupné z URL: <<http://www.klastertepla.cz/klaster/rad-premonstratu/historie-radu.html?showall=1&start=0>> [citováno 20-04-25].

Strahovský klášter. Premonstrátský řád. *Svatý Norbert*. [online]. Dostupné z URL: <<https://www.strahovskyclaster.cz/svaty-norbert>> [citováno 20-04-25].

ŠVANDRLÍK, R. Osobnosti Mariánských Lázní. In:HAMELIKA, vlastivědné materiály z Mariánskolázeňska [online]. Dostupné z <https://www.hamelika.cz/?cz_hamelika-cislo-10-z-22-kvetna-1973,37> [citováno 20. 05. 2020].

ŠVANDRLÍK, R. Osobnosti Mariánských Lázní. In:HAMELIKA, vlastivědné materiály z Mariánskolázeňska [on line]. Dostupné z <<http://hamelika.webz.cz/h06-12.pdf>> [citováno 20. 05. 2020].

ŠVANDRLÍK, R. Osobnosti Mariánských Lázní. In:HAMELIKA, vlastivědné materiály z Mariánskolázeňska [online]. Dostupné z <<http://hamelika.wz.cz/h01-01.htm>> [citováno 27. 05. 2020].

ŠVANDRLÍK, R. Osobnosti Mariánských Lázní. In:HAMELIKA, vlastivědné materiály z Mariánskolázeňska [online]. Dostupné z <https://www.hamelika.cz/?cz_rimskokatolicky-dekansky-kostel,127> [citováno 27. 05. 2020].

Město Teplá [online]. Dostupné z URL: <<http://www.tepla.cz/>> [citováno 27. 05. 2020].

OSOBNÍ ROZHOVOR

Téma: Opati tepelského kláštera v 19. a 20.století. Rozhovor s panem převorem Augustinem Jánem Kováčikem, OPraem., tepelským administrátorem v letech 1998–2011. Dne 22. 05. 2020. Audio záznam uložen v soukromém archivu autorky.

PŘÍLOHY

Slovníček pojmů

administrátor – kněz, který je dočasně pověřený vedením farnosti nebo diecéze

benedikce – žehnání, požehnání, svěcení (je to způsob zasvěcení svoláváním Boží milosti)

biřmování – jedna ze svátostí udělovaná biskupem již pokřtěné osobě na znamení utvrzení ve víře

cirkarie – řádová provincie premonstrátů

diecéze – území, která spadají pod duchovní pravomoc biskupa

exercicie – duchovní cvičení (rozjímání o náboženských otázkách)

fundace – založení, nadání, peněžní základ (fond) k jistému účelu

generální opat – opat stojící v čele celého řádu

infulovat – udělit někomu právo užívat infuli (liturgická pokrývka hlavy biskupů, dalších prelátů) jako znamení důstojenství

jáhen – klerik s nižším svěcením

juvenát – ústav pro mladistvé chovance

kanonie – označení pro řeholní dům (klášter)

kaplan – titul zástupce a pomocníka nebo administrátora ve správě farnosti

klerik – osoba přijatá do duchovního stavu svěcením

kongregace – označení některých řeholí s jednoduchými sliby nebo spojení několika samostatných klášterů ve vyšší celek, popř. název římského kuriálního řádu

konvent – (lat.) shromáždění všech řádových příslušníků kláštera

mozeta – pelerína, kterou užívají preláti

novic – uchazeč o přijetí do řádu, který prochází pod vedením novicmistra zkušebním obdobím (noviciát trvá 1–2 roky). Po jeho absolvování smí novic složit první sliby.

novicmistr – řeholník pověřený výchovou noviců

nuncius – papežův diplomatický zástupce v postavení velvyslance

opat – představený kláštera římsko-katolické církve, volený členy kláštera na 9 let nebo doživotně

opatství – sídlo či úřad opata

oratoř – oddělený nebo uzavřený čestný prostor v kostele s vlastním vstupem, do interiéru otevřený arkádou, menší modlitební prostor s omezenou přístupností

podpřevor – zástupce převora

primice – první mše novokněze

prelát – titul vysokého církevního hodnostáře zastávajícího úřad, s nímž je spojena jurisdikce

primice – první mše sloužená knězem po vysvěcení

profes – ten, kdo složil řádový slib

prvotisk – incunabule, je tištěná kniha z období od vynálezu knihtisku do roku 1500 včetně

převor – u premonstrátů zástupce opata

rocheta – svrchní bílý oděv ke kolenům a s kratšími rukávy ozdobený krajkou

rukopis – v širším pojetí každý ručně psaný dokument, v užším slova smyslu kniha vzniklá

před a krátce po vynálezu knihtisku nebo předloha textu určeného pro sazbu napsaná ručně, na psacím stroji nebo tištěná

vikář – kněz spravující několik farností

Fotodokumentace autorky (uložená v archivu autorky)

Obrázek č. 1: Klášterní kostel. Fotografie autorky. 16. 04. 2020.

Obrázek č. 2: Znak kláštera Teplá, rodový znak Hroznaty se třemi jeleními parohy.

Fotografie autorky. Dne 29.05. 2020.

Obrázek č. 3: Klášterní skleník. Fotografie autorky. Dne 29.05. 2020

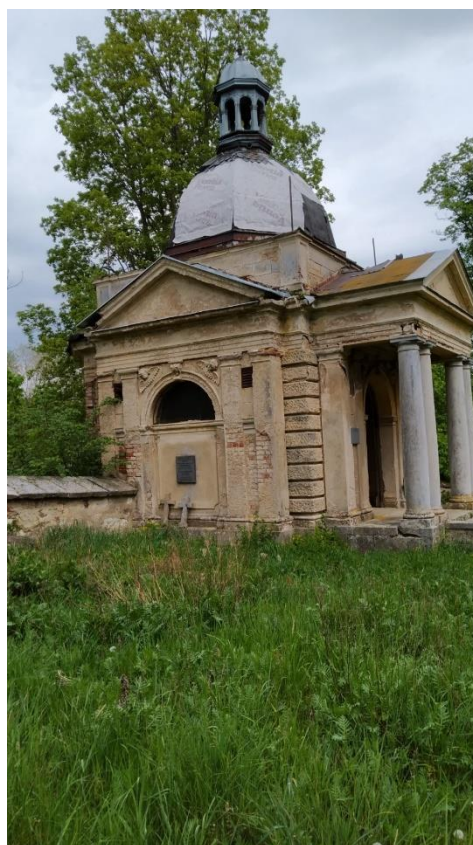
Obrázek č. 4: Klášterní hospic. Fotografie autorky. Dne 22. 05. 2020.

Obrázek č. 5: Rodný dům opata Reitenbergera, který se nachází v malém městečku Úterý. Fotografie autorky. Dne 16. 06. 2020.

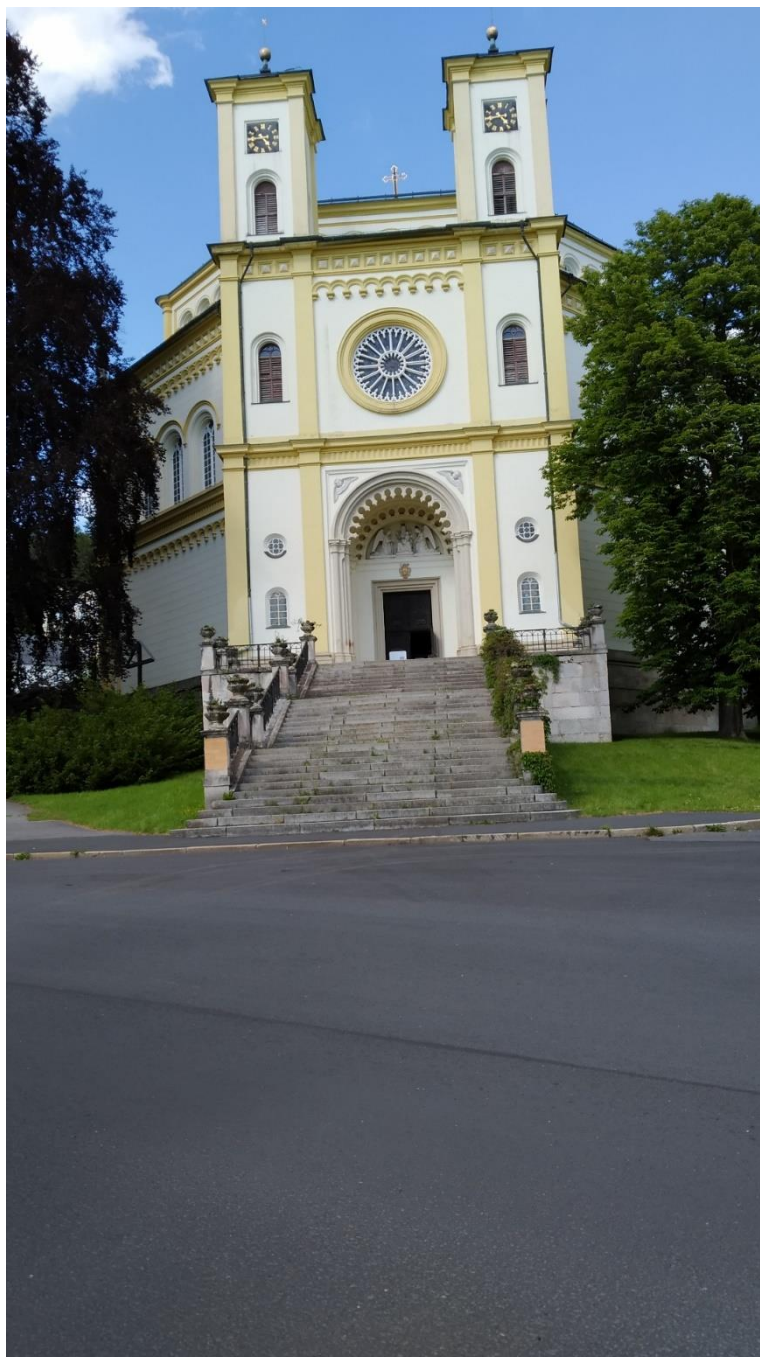
Obrázek č. 6: Opatská hrobka. Fotografie autorky. Dne 22. 05. 2020.

Obrázek č. 7: Portál hlavního vchodu. Fotografie autorky. Dne 16. 04. 2020.

Obrázek č. 8: Kotel Panny Marie v Mariánských Lázních, který nechal postavit opat Clementso. Fotografie autorky. Dne 12. 06. 2020.

Obrázek č. 9: Opat Reitenberger, zakladatel Mariánských Lázní. Fotografie autorky. Dne 12. 06.2020.

Obrázek č. 10: Konvent kláštera. Fotografie autorky. Dne 22.05. 2020.

Obrázek č. 11: Klášterní park. Fotografie autorky. Dne 22. 05. 2020.

Obrázek č. 12: Areál kláštera. Fotografie autorky. Dne 17. 05.2020.

Obrázek č. 13: Sýpka na nádvoří kláštera. Fotografie autorky. Dne 17. 05. 2020.

Obrázek č. 14: Pohled na trakt knihovny, muzea a klášterního kostela. Fotografie autorky.
Dne 20. 05. 2020.

Obrázek č. 15: Rybník, který se nachází v klášterním parku. Fotografie autorky.
Dne 20. 05. 2020.

